

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

А.В.Череп, О.Ф.Андросова, І.Б. Христофорова

ПРОЕКТНЕ ФІНАНСУВАННЯ

Навчальний посібник
для студентів освітнього рівня «магістр»
спеціальності «Фінанси і кредит»

Затверджено
Вченою радою ЗНУ
Протокол №12 від 23.06.2015р.

Запоріжжя

2015

ПЕРЕДМОВА

Практичні заняття з дисципліни «Проектне фінансування» є важливим підсумком навчання студента протягом декількох тижнів. Вони закріплюють теоретичні знання та надають оцінку проведеної роботи. В навчанні взагалом першим і основним кроком є засвоєння інформації, теоретичного матеріалу. Без цього кроку неможливо підкоряти слідуючий.

Це підґрунтя, яке дає змогу крокувати далі, досягаючи все вищих цілей. Без процесу отримання інформації неможливо підійти до вирішення певної задачі чи питання, адже незрозуміло з чого починати виконувати те чи інше завдання та і взагалі неясний хід виконання. Саме тому інформація відіграє надважливу роль під час навчального процесу та мусить бути його невід'ємною складовою.

Усі здобуті теоретичні знання необхідно якісно засвоїти, так як неосмислений та неосілий в мозку теоретичний матеріал не становить ніякої цінності людині.

Практичні заняття значною мірою забезпечують відпрацювання умінь і навичок, прийняття практичних рішень в реальних умовах виробництва, що ґрунтуються на

теоретичній основі, розвивають логічне мислення, вміння аналізувати явища, узагальнювати факти, сприяють регулярній і планомірній самостійній роботі у процесі вивчення курсу «Проектне фінансування».

Основними функціями практичних занять з вивчення дисципліни «Проектне фінансування» є:

- поглиблення та уточнення знань, здобутих на лекціях і в процесі самостійної роботи;

- формування інтелектуальних умінь та навичок планування, аналізу і узагальнень, опанування діючою технікою, вироблення навичок управління і користування нею;

- накопичення первинного досвіду організації виробництва та технікою управління ним;

- оволодіння початковими навичками керівництва працівниками на виробництві;

- формування вміння аналізувати і оцінювати економічну ефективність виробництва;

- оволодіння науковим апаратом роботи з джерелами;

- формування вміння робити соціологічні оцінки тощо.

Проектне фінансування сприяє реалізувати багатосторонні проекти, в яких

базується сукупність інтересів усіх учасників події та використовуються різні фінансові інструменти, такі як, інвестиції в акціонерний капітал, інноваційні фінансові механізми, довгостроковий лізинг, торговельні кредити постачальників, позичкове фінансування та ін..

Складність процесу організації фінансування таких проектів передбачає тривалий термін їх реалізації, залучення широкого спектра технічних, економічних, фінансових та юридичних послуг різних суб'єктів, що беруть участь у підготовці та реалізації проекту.

Теми практичних занять з дисципліни «Проектне фінансування»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Формування та вибір схеми фінансування проекту з врахуванням факторів ризику	3
2	Передінвестиційні дослідження	3
3	Загальна характеристика методів оцінювання доцільності інвестиційного проекту	3
4	Бюджетування капіталу	3
5	Підрядні тендери та контракти	4
6	Проектно-кошторисна документація	3
7	Експертиза проекту	3
8	Характеристика інвестиційних ресурсів	3
9	Впровадження інвестиційних проектів	4
10	Моніторинг інвестиційних проектів	3
	Разом	32

Тема 1 Мотивація і сутність проектного фінансування

Основні терміни і поняття.

Проектне фінансування, регрес, банківське проектно фінансування, корпоративне проектно фінансування, венчурне фінансування, проектно фінансування «без регресу» на позичальника, проектно фінансування «з частковим (обмеженим) регресом» на позичальника, проектно фінансування «з повним регресом» на позичальника, проектно фінансування з паралельним (сумісним) фінансуванням, незалежне паралельне фінансування, співфінансування, проектно фінансування з послідовним фінансуванням, фінансові інвестиції, реальні інвестиції, прямі інвестиції.

Схема фінансування повинна включати:

— характеристику інвесторів двох типів – кредиторів, які надають кошти на позикових умовах, і акціонерів (учасників), які вкладають кошти в статутний капітал підприємства;

— умови надання позикових коштів, які формуються на основі таких найважливіших показників: сума позикових коштів; термін кредиту;

— пільговий період на погашення основної суми

боргу; величина ефективної відсоткової ставки;

— способи управління ризиками кредиторів (види забезпечення);

— умови внесків учасників, умови придбання акцій акціонерами, які визначаються за такими показниками: вартість однієї акції, частка в акціонерному капіталі, види акцій (прості чи привілейовані).

Відбір схем фінансування інвестиційних проєктів доцільно проводити за такими критеріями:

— ймовірність реалізації схеми фінансування;

— вплив схеми фінансування на комерційну ефективність проєкту;

— ризикованість;

— надійність надходження коштів від інвестора;

— відповідність схеми фінансування загальній стратегії розвитку підприємства реципієнта.

Проєктне фінансування характеризується особливим способом забезпечення, основою якого є підтвердження реальності одержання запланованих потоків готівки шляхом виявлення і розподілу всього комплексу ризиків, пов'язаних з проєктом, між сторонами, що беруть участь в реалізації проєкту (підрядні організації, фінансові установи, державні орган, постачальники сировини,

споживачі кінцевої продукції).

Проектне фінансування має такі особливості:

1. У схемах проектного фінансування в ролі фінансових учасників реалізації інвестиційного проекту можуть бути не тільки комерційні банки, але й інвестиційні банки, інвестиційні фонди і компанії, пенсійні фонди та інші інституціональні інвестори, лізингові компанії та інші фінансові, кредитні та інвестиційні інститути.

2. Переважаючою тенденцією розвитку проектного фінансування в промислово розвинених країнах є використання всієї гами джерел і методів фінансування інвестиційних проектів: банківських кредитів, емісій акцій, пайових внесків, фірмових кредитів, облігаційних позик, фінансового лізингу, власних коштів компаній (амортизаційних фондів та нерозподіленого прибутку).

3. Проектне фінансування є інструментом активного зрощування банківської і промислової сфер.

4. У схемах проектного фінансування без регресу і з обмеженим регресом на позичальника особлива увага приділяється питанням виявлення, оцінки та зниження ризиків при реалізації інвестиційних проектів.

5. З метою реалізації інвестиційного проекту спонсорами (ініціаторами) створюється проектна компанія.

Переваги проектного фінансування порівняно з іншими формами фінансування полягають у тому, що така форма фінансування інвестиційних проектів дозволяє:

- більш достовірно оцінити платоспроможність позичальника;

- розглянути весь інвестиційний проект з позиції його життєздатності, ефективності, можливостей реалізації, забезпеченості ресурсами, ризиків;

- прогнозувати результат реалізації інвестиційного проекту.

Принципово новим явищем у банківській діяльності є консалтинг у галузі проектного фінансування. Спеціалізованими банками! консультантами здійснюються такі послуги:

- пошук, підбір і оцінювання інвестиційних проектів;

- підготовка всієї техніко!економічної документації по проекту;

- розробка схем фінансування проектів, проведення попередніх переговорів з банками, фондами та іншими фінансово!кредитними інститутами щодо їх участі у фінансуванні проекту;

- підготовка всього пакету документів за

проектом (включаючи попередні угоди щодо реалізації товарів, робіт і послуг);

— сприяння веденню переговорів і підписанню кредитних угод, угод по створенню консорціумів і т.п.

На практиці існує значна кількість різноманітних схем проектного фінансування. Ці схеми можна класифікувати за різними ознаками:

За видами кредиторів:

- 1) банківське проектне фінансування;
- 2) корпоративне проектне фінансування.

За мірою ризику, яку приймає на себе банккредитор:

- 1) проектне фінансування без регресу на позичальника;
- 2) проектне фінансування з обмеженим регресом на позичальника;
- 3) проектне фінансування з повним регресом на позичальника.

За способом мобілізації та джерелами фінансових ресурсів для реалізації інвестиційних проектів:

- 1) проектне фінансування, здійснюване за рахунок коштів самого промислового підприємства;
- 2) проектне фінансування, здійснюване за рахунок банківських кредитів;

3) проектне фінансування, здійснюване за рахунок інвестицій (розміщення акцій на первинному ринку, пайові внески);

4) проектне фінансування, здійснюване за рахунок облігаційних позик;

5) проектне фінансування, здійснюване за рахунок лізингу.

Банківська практика розрізняє такі форми проектного фінансування реалізації інвестиційних проектів:

Фінансування без права будь-якого регресу на позичальника, при якому банк кредитор приймає на себе всі ризики, пов'язані з реалізацією проекту, аналізуючи тільки грошові потоки, що генеруються проектом і спрямовуються на погашення кредиту.

Фінансування з обмеженим правом регресу на позичальника передбачає розподіл ризиків проекту між його учасниками таким чином, щоб кожний учасник брав на себе ті ризики, які від нього залежать.

Фінансування з повним регресом на позичальника, коли кредитор не приймає на себе ніяких ризиків, пов'язаних з проектом, обмежуючи свою участь у реалізації проекту тільки наданням коштів в обмін на

гарантії організаторів проекту або третіх осіб. При цьому кредитор не аналізує генеровані проектом грошові потоки.

Проектне фінансування з паралельним фінансуванням. У практиці банківського кредитування цей тип проектного фінансування ще називається “спільним фінансуванням”.

Застосовуються дві форми спільного фінансування:

1. Незалежне паралельне проектно фінансування, при якому кожен банк укладає окрему кредитну угоду з позичальником і фінансує свою частину інвестиційного проекту (субпроект).

2. Співфінансування, при якому кредитори діють єдиним пулом (консорціум, синдикат). За взаємною домовленістю один з банків бере на себе функції банку!менеджера з питань формування консорціуму (синдикату), підготовки і підписання єдиної кредитної угоди. Надалі контроль за ходом виконанням кредитної угоди (а нерідко і за реалізацією інвестиційного проекту), необхідні розрахункові операції здійснює банк агент зі складу консорціуму (синдикату), за що отримує певну комісійну винагороду.

Проектне фінансування з послідовним фінансуванням.

Після надання позики підприємству ініціатор (банкорганізатор) передає свої вимоги щодо заборгованості іншому кредитувачу (іншим кредитувачам), тим самим зменшуючи на своєму балансі дебіторську заборгованість. За оцінювання інвестиційного проекту, розробку кредитної угоди і видачу позики банком організатор одержує комісійну винагороду.

Завдання для поточного контролю.

Завдання 1. Підготувати реферати за темами:

1. Історія проектного фінансування.
2. Відмінність проектного фінансування від традиційного банківського кредитування інвестиційних проектів.
3. Закордонний досвід проектного фінансування (навести приклади).
4. Проектне фінансування з паралельним фінансуванням.
5. Проектне фінансування з послідовним фінансуванням.
6. Стан проектного фінансування на Україні (навести приклади).

7. Міжнародні фінансові інститути (МФІ), які беруть участь в реалізації інвестиційних проектів

Завдання 2. Надати відповіді на питання:

1. Що таке проектне фінансування?
2. Назвати основні історичні етапи виникнення проектного фінансування.
3. Навести приклади створення інвестиційних проектів в Україні за методом проектного фінансування.
4. Назвати істотні особливості проектного фінансування.
5. Назвати основні елементи схеми проектного фінансування.
6. Що означає «регрес»?
7. Що означає кредитування інвестиційного проекту «без регресу»?
8. Дайте визначення кредитуванню «з частковим регресом».
9. Що означає кредитування «з повним регресом» на позичальника?
10. Дайте визначення корпоративному проектному фінансуванню.
11. Дайте визначення банківському проектному фінансуванню.

12. Що таке «проектне фінансування з паралельним фінансуванням»?

13. Охарактеризуйте проектне фінансування з послідовним фінансуванням.

14. Сутність консалтингу у банківській діяльності в галузі проектного фінансування.

15. Що таке концесійна угода? Навести приклади інвестиційних проектів на основі концесійних угод.

16. Для чого потрібно в Україні запроваджувати проектне фінансування?

17. Що потрібно для активізації впровадження проектного фінансування в Україні

Завдання 3. Виберіть одну правильну відповідь із запропонованих варіантів

1. Відбір схем фінансування інвестиційних проектів включає аналіз таких критеріїв:

а) ризикованість, конфліктність інвестора, пріоритети іноземним інвесторам;

б) ризикованість, надійність надходження коштів від інвестора, вплив схеми фінансування на комерційну ефективність проекту;

в) державна зацікавленість, державне втручання, відсоток за банківським кредитом;

г) строк окупності проекту, ризикованість проекту, вартість позичкового капіталу.

2. Вибрати з переліку основну ознаку паралельного фінансування:

а) після надання позики підприємству банк-організатор передає свої вимоги щодо заборгованості іншому кредитору, тим самим зменшуючи на своєму балансі дебіторську заборгованість;

б) використовується такий спосіб перепоступки вимог банками-організаторами як розміщення кредиту серед інвесторів, так званий, метод сек'юритизації;

в) декілька банків надають кредити для реалізації інвестиційного проекту, що дозволяє їм суттєво знижувати свої кредитні ризики;

г) за оцінювання інвестиційного проекту, розробку кредитної угоди і видачу позики банк-організатор одержує комісійну винагороду.

3. Визначення: «Право кредитора пред'являти фінансові вимоги до позичальника» - це:

а) регрес;

б) концесія;

в) банківський кредит;

г) інвестиція;

- д) державний кредит;
- е) інша відповідь.

4. Що не є особливістю проектного фінансування:

а) фінансовими учасниками реалізації інвестиційного проекту можуть бути не тільки комерційні банки, але й інвестиційні банки, інвестиційні фонди і компанії, пенсійні фонди, лізингові компанії та інші;

б) реалізація інвестиційного проекту відбувається за рахунок державних коштів;

в) є інструментом активного зрощування банківської і промислової сфер;

г) використання різних джерел і методів фінансування інвестиційних проектів: банківських кредитів, емісій акцій, пайових внесків, фірмових кредитів, облігаційних позик, фінансового лізингу та власних коштів компаній;

- д) за рахунок оборотних коштів підприємства;
- е) інша відповідь.

5. Проектне фінансування - це:

- а) концесійна угода;
- б) іпотечне кредитування;
- в) венчурне фінансування;

- г) державне кредитування;
- д) іноземне кредитування;
- е) інша відповідь.

6. Банківська практика включає таку форму проектного фінансування реалізації інвестиційних проектів:

- а) кредитування з частковою компенсацією;
- б) кредитування з повною компенсацією;
- в) кредитування з повним регресом;
- г) кредитування з обмеженою відповідальністю;
- д) кредитування з регресом;
- е) інша відповідь.

7. Вибрати форми проектного фінансування з паралельним фінансуванням:

- а) кредитування «з повним регресом» на постачальника та лізинг;
- б) лізинг та банківський кредит;
- в) кредитування «без регресу» на позичальника та співфінансування;
- г) незалежне фінансування та спів фінансування;
- д) консорціумне кредитування;
- е) інша відповідь.

8. Вибрати з переліку основну ознаку проектного фінансування з послідовним фінансуванням:

а) декілька банків надають кредити для реалізації інвестиційного проекту, що дозволяє їм суттєво знижувати свої кредитні ризики;

б) цей тип проектного фінансування ще називається «спільним фінансуванням»;

в) після надання позики підприємству банк-організатор передає свої вимоги щодо заборгованості іншому кредитору, тим самим зменшуючи на своєму балансі дебіторську заборгованість;

г) в угодах по кредитуванню вказуються ряд застережень, які дають право кредитору на дострокове стягнення заборгованості по кредиту, якщо позичальники не виконують своїх зобов'язань;

д) інша відповідь.

9. Визначення: «довгострокові високоризиковані інвестиції в капітал новостворюваних малих високотехнологічних перспективних компаній, орієнтованих на розробку і виробництво наукомістких продуктів, для їх розвитку і розширення, з метою отримання прибутку від приросту вартості вкладених коштів» - це:

- а) іноземні інвестиції;
- б) іпотечне кредитування;
- в) венчурне фінансування;
- г) пряма інвестиція;
- д) банківське кредитування;
- е) інша відповідь.

10. Вибрати з переліку, що було основною причиною виникнення проектного фінансування:

- а) падіння цін на газ та нафту;
- б) розвиток зовнішньої торгівлі;
- в) розвиток банківської системи;
- г) нафтовий бум;
- д) розвиток ринку цінних паперів;
- е) інша відповідь.

11. Концесія - це:

а) договір (угода) про передачу державою в експлуатацію недержавним компаніям та іншим юридичним особам на певних умовах підприємств, землі, надр, інших господарських об'єктів з метою відбудови та розвитку національної економіки й освоєння природних ресурсів;

б) засноване на договорі строкове платне володіння і користування майном, необхідним недержавним

компаніям та іншим юридичним особам для здійснення підприємницької діяльності;

в) строкове платне володіння, користування земельною ділянкою;

г) довгострокова оренда з можливістю викупу об'єкту наприкінці терміну дії договору за залишковою вартістю;

д) інша відповідь.

12. Вкладення коштів у матеріальні та нематеріальні активи спрямоване на приріст виробничих фондів та матеріально-технічних запасів - це:

а) фінансові інвестиції;

б) реальні інвестиції;

в) прямі інвестиції;

г) іноземні інвестиції.

д) банківські кредити;

е) інша відповідь.

13. Сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов, що забезпечують інвестиційну діяльність вітчизняних і зарубіжних інвесторів, - це:

а) інвестиційна політика країни;

- б) інвестиційна стратегія країни;
- в) інвестиційна привабливість країни.
- г) інвестиційний режим країни;
- д) інвестиційний ризик;
- е) інша відповідь.

14. Найбільш ризикованим для позичальника є:

- а) кредитування «з частковим регресом» на позичальника;
- б) кредитування «без регресу» на позичальника ;
- в) кредитування «з повним регресом»;
- г) кредитування з обмеженою відповідальністю;
- д) кредитування за кредитною лінією;
- е) інша відповідь.

15. Під терміном «проектне фінансування» інвестиційних проектів розуміють:

- а) банківське кредитування інвестиційних проектів;
- б) корпоративне фінансування інвестиційних проектів;
- в) державне фінансування інвестиційних проектів;
- г) пп. а,б, в, разом узяті;
- д) самофінансування інвестиційних проектів;
- е) інша відповідь.

Завдання 4. Пов'язати наведені терміни з їх змістом. Для цього проставити ліворуч від номера терміна відповідну літеру.

Термін	Зміст
__(1) Паралельне фінансування	А. Фінансування, при якому кредитори виступають як єдине ціле, у такому разі укладається єдина кредитна угода про створення консорціуму (синдикату)
__(2) Регрес	Б. Фінансування, при якому банк-кредитор приймає на себе всі ризики, пов'язані з реалізацією проекту; практикується у високоприбуткових інвестиційних проектах
__(3) Незалежне паралельне фінансування	В. Вид інтелектуальної діяльності, основне завдання якого полягає в наданні консультацій із широкого кола проблем економічної діяльності
__(4) Кредитування «без регресу»	Г. Це уступка державою на відповідних засадах своїх майнових прав і прав окремі види господарської діяльності недержавним компаніям та іншим юридичним особам.
__(5) Концесія	Д. Кілька кредитних організацій виділяють позики для реалізації дорогого інвестиційного проекту
__(6) Кредитування «з частковим регресом»	Є. Фінансування, при якому кожний банк укладає з позичальником кредитну угоду і фінансує свою частку інвестиційного проекту
__(7) Консалтинг	Ж. Право кредитора пред'являти фінансові вимоги до позичальника
__(8)	З. Фінансування, яке передбачає

Співфінансування	розподіл ризиків проекту між його учасниками на паритетних засадах: зобов'язання, що беруть сторони на себе, оформляють відповідними угодами (контрактами)
------------------	--

Список використаної і рекомендованої літератури до теми

1. Закон України «Про захист іноземних інвестицій в Україні» Ле 1540-ХІІ від 10 вересня 1991 р. Відомості Верховної Ради. - 1991. - Ле 46. - С. 616.

2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» .Мё 1560-ХІІ від 18 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради. - 1991. - Ле 47. - С. 646.

3. Закон України «Про режим іноземного інвестування» М 93/ 96-ВР від 19 березня 1996 р. Відомості Верховної Ради. - 1996. - М 19. - С. 80.

4. Про лізинг: Закон України від 11.12.2003 р., М 1381 -ІХ/.

5. Про порядок здійснення консорціумного кредитування: Положення: Затверджено Правлінням НБУ від 12 лютого 1996 р., М 37.

6. Бардиш Г. О. Проектне фінансування: Підручник. – 2-ге видання. – К.: Алерта, 2007. – 463 с.

7. Бардиш Г. О. Проектний аналіз: Підручник. - Львів: ЛБІ НБУ, 2004. - 485 с.

8. Верба В., Загородніх О. Проектний аналіз: Підручник. - К.: КНЕУ, 2000. - 322 с.

9. Куриленко Т.П. Проектне фінансування: Підручник. – К.: Кондор, 2006. – 208 с.

10. Пересада А. А. Інвестиційний процес в Україні. - К.: Лібра, 1998.

11. Пересада А. А. та ін. Інвестування. - К.: КНЕУ, 2001.

Тема 2. Передінвестиційні дослідження

Основні терміни і поняття.

Інвестиційний проект, бізнес-план, довгострокові інвестиції, монопроект, мультипроект, мегапроект, передінвестиційні дослідження, програма передінвестиційних досліджень, замовник, інвестор, проектувальник, генеральний підрядник, робочий проект, розробка обґрунтування інвестицій, техніко-економічне обґрунтування (ТЕО), організація передінвестиційних

досліджень, життєвий цикл проекту, інвестиційний меморандум, тактичний та стратегічний проект.

За даними Всесвітнього банку і ЮНІДО (підрозділ ООН з промислового розвитку), витрати на передінвестиційні дослідження складають (від вартості проекту):

— формування інвестиційного задуму проекту (інвестиційні пропозиції, декларація про наміри) – 0,2–1 %;

— дослідження інвестиційних можливостей (обґрунтування інвестицій, коротке ТЕО) – 0,25–1,5 %;

— техніко"економічне обґрунтування (проект) будівництва:

– 1,0–3,0 % (для невеликих проектів);

– 0,2–1,0 % (для великих проектів).

Стосовно сформованої в Україні практики програма передінвестиційних досліджень повинна включати:

— прогноз економічного і соціального розвитку України;

— галузеві прогнози;

— містобудівні прогнози і програми;

— генеральну схему розселення, природокористування і територіальної організації продуктивних сил регіонів і України в цілому;

— схеми і проекти районного планування, адміністративно-територіальних утворень;

— генеральні плани міст, інших поселень і їхніх систем, а також промислових, рекреаційних та інших функціональних зон;

— територіальні комплексні схеми охорони природи і природокористування зон інтенсивного господарського освоєння та унікального значення, що включають заходи щодо запобігання небезпечних природних і техногенних процесів і захисту від них;

— проекти детального планування суспільних центрів, житлових районів, магістралей міст; проекти забудови кварталів і ділянок міст та інших поселень;

— прогноз ділової активності іноземних і вітчизняних компаній у регіоні;

— документи державного регулювання інвестиційної діяльності в регіоні здійснення проекту.

Основними причинами появи (джерелами ідей) проектів є:

— незадоволений попит;

— надлишкові ресурси;

— ініціатива підприємців;

— реакція на політичний тиск;

— інтереси кредиторів.

Після формування певної кількості альтернативних ідей проекту необхідно виконати їх попередню експертизу і відхилити зарані неприйнятні.

Попередній аналіз здійснюваності проекту виконується на основі системи показників. З цією метою, як правило, проводять нескладну експертизу за такою методикою.

Першим кроком реалізації даної методики є визначення факторів, що можуть значною мірою вплинути на успішність реалізації проекту.

Другий крок – фактори розташовуються в порядку зменшення пріоритетності. Для цього визначається, який з факторів найбільшою мірою вплине на хід реалізації проекту. Далі визначається найбільш істотний фактор з тих, що залишилися, і так далі.

Третій крок – оцінка вагомості (рангу) кожного з перерахованих факторів. Сума рангів усіх факторів повинна дорівнювати одиниці.

Четвертий крок " проект(и) чи варіанти одного проекту необхідно оцінити за кожним з факторів (критеріїв) оцінки.

Максимальний бал по кожному з факторів для

проекту дорівнює 100, мінімальний – 0.

П'ятий крок – експертна оцінка впливу кожного фактора виходить шляхом перемножування ваги кожного фактора на оцінку цього фактора для кожного варіанту. Інтегральна експертна оцінка пріоритетності варіантів проекту визначається як сума зазначених добутків.

За всіма невідхиленими проектами, тобто за тими, які підлягають подальшому розгляду, визначають перелік інформації, яка буде потрібна в ході аналізу. У першу чергу це:

- детальний маркетинг;
- інженерно-геологічні дослідження;
- оцінка навколишнього середовища і місцевих джерел сировини;
- оцінка політичної обстановки в регіоні, республіці, країні;
- соціокультурна характеристика населення.

У процесі формування інвестиційного задуму проекту необхідно отримати відповіді на наступні запитання:

- мета й об'єкт інвестування, місце (район) розміщення;
- продукція проекту – характеристика й обсяг

випуску;

— строк окупності;

— прибутковість проекту;

— призначення, потужність і основні характеристики об'єкта інвестування;

— передбачувані джерела фінансування.

Задум інвестора реалізується у формі Декларації про наміри, а також завдань (вихідних даних) на розробку передпроектних обґрунтувань інвестицій у будівництво.

Після попереднього узгодження Декларації про наміри замовник (інвестор) приймає рішення про розробку Обґрунтування інвестицій.

Обґрунтування підлягають експертизі у встановленому порядку.

Обґрунтування інвестицій:

1. Резюме проекту

2. Загальна характеристика галузі і підприємства

3. Вихідні дані й умови, у тому числі:

3.1. Мета і завдання проекту

3.2. Характеристика об'єктів і споруд, у тому числі:

3.2.1. Потужність підприємства, номенклатура продукції

3.2.2. Основні технологічні рішення

- 3.2.3. Основні будівельні рішення
 - 3.2.4. Місце розміщення підприємства
 - 3.2.5. Забезпечення підприємства ресурсами
 - 3.3. Оточення проекту
 - 3.4. Оцінка впливу на навколишнє середовище
 - 3.5. Поточний (вихідний) стан проекту
 - 3.6. Кадри і соціальний розвиток
 - 4. Аналіз ринку, у тому числі:
 - 4.1. Характеристика ринку продукції проекту
 - 4.2. Оцінка конкурентноздатності продукції проекту
 - 4.3. Прогноз розвитку ринку продукції проекту
 - 4.4. Прогноз попиту на продукцію проекту
 - 5. Управління проектом, у тому числі:
 - 5.1. Укрупнена структура робіт
 - 5.2. План проекту
 - 5.3. Структура управління проектом
 - 5.4. Команда проекту
 - 6. Оцінка ефективності проекту, у тому числі:
 - 6.1. Вихідні дані і результати розрахунку
 - 6.2. Фінансовий план
 - 6.3. Аналіз ризиків
 - 7. Додатки
- У ході оцінювання життєздатності проекту

порівнюють варіанти проекту з погляду їхньої вартості, термінів реалізації і прибутковості.

Робота з оцінки життєздатності проекту звичайно проводиться в 2 етапи:

1.3 альтернативних варіантів проекту вибирається найбільш життєздатний;

2. Для обраного варіанта проекту підбираються методи фінансування і структура інвестицій, які забезпечують максимальну життєздатність проекту.

Завдання для поточного контролю.

Завдання 1. Підготувати реферати за темами:

1. Оцінка впливу зовнішніх факторів на проект.
2. Склад внутрішніх факторів та їх вплив на інвестиційний проект.
3. Класифікація інвестиційних проектів.
4. Характеристика учасників інвестиційного проекту.
5. Життєвий цикл проекту: поняття та основні фази.
6. Стадії проектування в залежності від складності об'єктів .

7. Структура техніко-економічного обґрунтування (ТЕО) інвестиційного проекту.

Завдання 2. Надати відповіді на питання:

1. Назвати учасників інвестиційного проекту.
2. Як класифікуються інвестиційні проекти за типом?
3. Як класифікуються інвестиційні проекти за видом?
4. Як класифікуються інвестиційні проекти за масштабом?
5. Що таке мультипроект та мегапроект?
6. Назвати внутрішні фактори, які впливають на інвестиційний проект.
7. Назвати зовнішні фактори, які впливають на інвестиційний проект.
8. Дайте визначення поняттю «інвестиційний проект».
9. Назвіть основні ознаки інвестиційного проекту.
10. Порядок розробки інвестиційного проекту виробничого призначення.
11. Поняття життєвого циклу інвестиційного проекту та його основні фази.

12. Назвати стадії передінвестиційної фази інвестиційного проекту.

13. Назвати стадії інвестиційної фази проекту.

14. Назвати стадії експлуатаційної фази інвестиційного проекту.

15. Порядок розроблення проектно-кошторисної документації.

16. Структура розділів техніко-економічного обґрунтування (ТЕО) інвестиційного проекту.

17. Поняття та структура інвестиційного меморандуму.

Завдання 3.Виберіть одну правильну відповідь із запропонованих варіантів

1. Яка група елементів належить до факторів зовнішнього впливу на інвестиційний проект:

а) стиль керівництва, культурні традиції, рівень безробіття, рівень заробітної плати на підприємстві, митні збори;

б) нормативні акти, засоби масової інформації, рівень інфляції в державі, природно-кліматичні;

в) митні збори, рівень розвитку фундаментальних наук, рівень конкуренції, нормативні акти;

г) політична стабільність, стабільність національної валюти, інвестор, збутова мережа підприємства;

д) інша відповідь.

2. Життєвий цикл проекту - це проміжок часу:

а) від ідеї створення проекту до його закриття;

б) від початку реалізації проекту до його завершення;

в) від початку розроблення проектно-кошторисної документації проекту до його завершення;

г) від моменту появи ідеї до вибору оптимального джерела фінансування проекту.

д) інша відповідь.

3. Програма передінвестиційних досліджень не повинна включати:

а) прогноз економічного і соціального розвитку України, галузеві прогнози;

б) прогноз ділової активності іноземних і вітчизняних компаній у регіоні;

в) документи державного регулювання інвестиційної діяльності в регіоні здійснення проекту;

г) курси іноземних валют.

д) прогноз інноваційного розвитку держави

е) інша відповідь.

4. Визначення: «Інвестиційний документ, що надається фінансовим установам для обґрунтування фінансування проекту» - це:

- а) ТЕО;
- б) бізнес-план;
- в) робочий проект;
- г) меморандум.

5. Під час передінвестиційної фази проводять:

- а) дослідження щодо визначення інвестиційних можливостей проекту;
- б) аналіз альтернативних варіантів проекту;
- в) попереднє обґрунтування й розробку проекту;
- г) підготовку та проведення тендерів.
- д) інша відповідь

6. Інвестиційний цикл складається з таких фаз:

- а) передінвестиційна, інвестиційна, експлуатаційна, заключна;
- б) передінвестиційна, інвестиційна, експлуатаційна;
- в) передінвестиційна, фінансова, інвестиційна, експлуатаційна;
- г) передінвестиційна, фінансова, експлуатаційна.
- д)
- е) інша відповідь.

7. Проект, що передбачає зміну форми власності чи кардинальну зміну характеру виробництва, - це:

- а) стратегічний проект;
- б) масштабний проект;
- в) тактичний проект;
- г) державний проект.
- д) інноваційний проект;
- е) інша відповідь.

8. Проект, що передбачає зміну обсягів діючого виробництва, підвищенням якості продукції, модернізацією обладнання, - це:

- а) стратегічний проект;
- б) масштабний проект;
- в) тактичний проект;
- г) державний проект.
- д) інвестиційний проект;
- е) інша відповідь.

9. Основним проектним документом на створення інвестиційного проекту є:

- а) документ стосовно державного регулювання інвестиційної діяльності в регіоні здійснення проекту;
- б) техніко-економічне обґрунтування (ТЕО);

- в) звіт про потужності підприємства;
- г) акт виділення земельної ділянки;
- д) дендро-план проекту;
- е) інша відповідь.

10. Під час інвестиційної фази здійснюються такі

заходи:

- а) здачу проекту в експлуатацію;
- б) заміну та оновлення технологічного устаткування;
- в) аналізують майбутній попит на продукцію;
- г) підготовку та проведення тендерів.
- д) інша відповідь.

11. Дослідження життєздатності проекту

проводяться :

- а) шляхом підбору оптимальних характеристик;
- б) з урахуванням зворотних і взаємних зв'язків;
- в) враховуючи всі фактори ризику і невизначеності;
- г) встановлення правової, організаційної і фінансової бази проекту;
- д) інша відповідь.

**12. При відборі ідей проектів кількість варіантів, які заслуговують
детального вивчення скорочується до:**

- а) двох-трьох;
- б) одного;
- в) не менше п'яти;
- г) не менше десяти;
- д) більше семи;
- е) інша відповідь.

13. Найбільш поширеними причинами для відхилення проектів є такі:

- а) висока вартість проектів, якщо порівнювати з очікуваними доходами;
- б) недостатній попит на продукцію проекту чи відсутність його реальних переваг перед аналогічними видами продукції;
- в) відсутність необхідних гарантій з боку замовника проекту (чи уряду);
- г) пп. а - в.
- д) інша відповідь.

14. Склад, порядок розроблення, погодження та затвердження проектної документації для будівництва в Україні регламентовано:

- а) Господарським кодексом України;
- б) державною корпорацією «Укрбуд»;
- в) відомчими нормами та нормативами;

г) Державними будівельними нормами (ДБН)

Держбуду України;

д) інша відповідь;

15. Реальний інвестиційний проект - це вкладення:

а) в придбання цілісних майнових комплексів;

б) у збільшення запасів матеріальних оборотних активів;

в) реконструкція і широкомасштабна модернізація підприємства;

г) пп. а – в;

д) інша відповідь;

Завдання 4. Пов'язати наведені терміни з їх змістом. Для цього проставити ліворуч від номера терміна відповідну літеру.

Термін	Зміст
__ (1) Проектувальник	А. Це вкладення в основне виробництво, створення нових потужностей, придбання основних засобів, придбання земельних ділянок.
__ (2) Робочий проект	Б. Комплексний проект, який складається з декількох монопроектів, що вимагає багато проектного управління.
__ (3) Життєвий цикл проекту	В. Стандартний документ, у якому детально обґрунтовуються концепція призначеного для реалізації реального

	інвестиційного проекту і наводяться основні його технічні, економічні, фінансові та соціальні характеристики.
__ (4) Інвестиційний проект	Г. Юридична особа, що найнята замовником на контрактній основі для забезпечення будівельно-монтажних робіт, включаючи пуск в експлуатацію.
__ (5) Довгострокові інвестиції	Д. Головна дійова особа або майбутній власник чи співвласник і користувач результатів проекту, який визначає основні параметри проекту, організовує його фінансування.
__ (6) Мультипроект	Є. Розробляється для визначення конкретних містобудівних, архітектурних, художніх, екологічних рішень об'єкта, їх техніко-економічних показників, робочих креслень та визначення їх кошторисної вартості.
__ (7) Бізнес-план	Ж. Це період часу, який характеризується моментом здійснення перших витрат за проектом (поява проекту) й отриманням останньої вигоди (ліквідація проекту).
__ (8) Генеральний підрядник	З. Підготовка і проведення тендерів, формування адміністрації підприємства, виробничий маркетинг та навчання виробничого персоналу.
__ (9) Замовник	І. Документ, який містить систему взаємопов'язаних у часі й просторі та узгоджених із ресурсами заходів і дій, спрямованих на розвиток економіки підприємства.
__ (10) Інвестиційна	К. Юридична особа, яка забезпечує виконання за контрактом проектно-

фаза проекту	пошукових і науково-дослідних робіт у розрізі ідеї проекту.
--------------	---

Список використаної і рекомендованої літератури до теми

1. Бардиш Г. О. Проектне фінансування: Підручник. – 2-ге видання. – К.: Алерта, 2007. – 463 с.
2. Бардиш Г. О. Проектний аналіз: Підручник. - Львів: ЛБІ НБУ, 2004. - 485 с.
3. Богоявленська Ю.В. Проектний аналіз. - К.: Кондор, 2006. – 336 с.
4. Верба В. А., Загородніх О. А. Проектний аналіз: Підручник. - К.: КНЕУ, 2000. – 322 с.
5. Волков И.М., Грачева М.В. Проектный анализ: Учебник для вузов. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998.
6. Колтынюк Б.А. Инвестиционные проекты: Учебник для студ. вузов, обуч. по экон. спец.. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2002.
7. Костенко Т.Д., Рижиков В.С. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 398 с.
8. Куриленко Т.П. Проектне фінансування: Підручник. – К.: Кондор, 2006. – 208 с.

9. Кроль Ю.Я. Інвестиційне проектування: проблеми, шляхи розв'язання. – Х.: Основа, 2000.

10. Митяй О.В. Проектний аналіз: Підручник. – К.: Знання, 2011.

11. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. – К.: Лібра, 2002.

12. Рижиков В.С., Яковенко М.М., Латишева О.В..проектний аналіз: Навч. Посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007 – 384 с.

13. Савчук В. П., Прилипко С. И., Величко Е. Г. Анализ и разработка инвестиционных проектов: Учебное пособие. - К.: Абсолют-В, Эльга, 1999. - 304 с.

Тема 3 Обґрунтування доцільності створення інвестиційного проекту

Основні терміни і поняття.

Формальні методи, неформальні методи, статичні методи, динамічні методи, цінність проекту, явні вигоди, неявні вигоди, альтернативна вартість, інтегральна оцінка інвестиційної привабливості, бізнес-план, дисконтування, простий процент, складний процент, нарощування (компаундування), майбутня вартість грошового потоку,

теперішня вартість грошового потоку, чиста приведена вартість, ануїтет, період окупності, номінальна сума грошових коштів, реальна вартість грошових коштів, точка безбитковості, маржинальний дохід, змінні витрати, постійні витрати.

Формальні методи передбачають використання математичного апарату для розрахунку показників ефективності, а неформальні – евристичних підходів.

Формальні методи поділяються на:

— статичні, тобто методи, в яких не враховується зміна вартості грошей з часом;

— динамічні, тобто такі, які базуються на дисконтуванні.

До статичних методів оцінки ефективності інвестиційних проектів належать такі критерії: термін окупності інвестицій (Payback Period, PP), коефіцієнт окупності інвестицій (AccountingRateofReturn, ARR).

До динамічних методів оцінки ефективності інвестицій належать критерії: чиста теперішня вартість (Net Present Value, NPV), індекс рентабельності інвестицій (Profitability Index, PI), внутрішня норма рентабельності (Internal Rate of Return, IRR), дисконтований термін окупності інвестицій (Discounted Payback Period, DPP) та

ряд інших.

До неформальних критеріїв оцінки та відбору інвестиційних проектів належать:

— рейтинг країни, регіону виходячи з оцінки інвестиційного клімату;

— рівень розвитку інфраструктури, що забезпечує реалізацію проекту;

— рівень кваліфікації управлінського персоналу, який буде здійснювати реалізацію проекту.

Для розрахунку грошового потоку плановий строк реалізації капіталовкладень рекомендується поділити на три відрізки часу за періодами виникнення грошових коштів:

1. Розробка та початкове інвестування проекту;
2. Експлуатація інвестиційного проекту;
3. Завершення проекту.

Ефективність інвестованого капіталу, оцінюється шляхом порівняння грошового потоку (cash flow), що формується в процесі експлуатації інвестиційного проекту та початкової інвестиції. Проект визнають прибутковим, якщо забезпечується повернення усіх інвестицій при прийнятній для всіх інвесторів нормі доходності.

Обов'язкове приведення до справжньої вартості як інвестованого капіталу, так і суми грошового потоку.

Приведення здійснюється диференційовано по кожному етапу подальшого інвестування.

Процес дисконтування усіх грошових відпливів та припливів здійснюється за дисконтними ставками, які вибираються в залежності від особливостей інвестиційного проекту.

Для розрахунку показника ефективності інвестицій як ставки проценту, яка вибирається для дисконтування, можуть бути використані: середньозважена вартість капіталу; середня депозитна чи кредитна ставка; індивідуальна норма прибутковості; рівень ризику та ліквідності інвестицій.

NPV проекту можна визначити за формулою:

$$NPV = \frac{CF_1}{(1+i)^1} + \frac{CF_2}{(1+i)_2} + \dots + \frac{CF_n}{(1+i)^n} - I = -I + \dots$$

де I – обсяг інвестування, CF_t – чистий грошовий приплив в кінці t – го періоду, i – бажана ставка дисконтування, n – тривалість життєвого циклу проекту.

Формула для розрахунку чистої теперішньої вартості матиме такий вид:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t} - \sum_{j=1}^m \frac{I_j}{(1+i)^j},$$

Логіка використання даного критерію для прийняття

рішень щодо доцільності реалізації проекту очевидна. Якщо $NPV > 0$, то проект можна рекомендувати до реалізації, якщо $NPV < 0$ – це збитковий проект і його необхідно відхилити, а якщо $NPV = 0$, в разі прийняття рішення про реалізацію такого проекту надходжень від нього вистачить лише для відновлення вкладеного капіталу та досягнення прогнозованого рівня доходності. Позитивне значення NPV відображає величину доходу, який отримає інвестор понад бажаний рівень.

Перевагами критерію NPV є те, що він безпосередньо вказує на ефективність проекту та має властивість адитивності, тобто можна знайти суму NPV різних проектів. Ця властивість дозволяє використовувати його при аналізі оптимальності інвестиційного портфеля.

Основний недолік NPV полягає в тому, що її розрахунок вимагає детального прогнозу грошових потоків на весь життєвий цикл проекту.

Критерій NPV не є абсолютно правильним при:

а) при виборі між проектом з великими обсягами початкових затрат і проектом з меншими початковими затратами при однаковому значенні NPV , тобто не дозволяє порівнювати проекти з різною капіталомісткістю, але однаковою NPV ;

б) виборі між проектом з більшим значенням NPV та тривалим періодом окупності і проектом з меншим значенням NPV та невеликим періодом окупності.

Метод розрахунку індекса рентабельності інвестицій є продовженням методу чистої теперішньої вартості. Це відносний показник, який характеризує рівень доходів на одиницю затрат, тобто ефективність інвестування – чим більше значення цього показника, тим вищий рівень віддачі від інвестованого капіталу. Індекс рентабельності (PI) розраховується за формулою:

$$PI = \sum_t \frac{CF_t}{(1+i)^t} : I$$

Якщо проект передбачає одночасне інвестування протягом певного періоду часу та отримання доходів від інвестицій, то для розрахунку PI використовують таку формулу:

$$PI = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t} : \sum_{j=1}^m \frac{I_j}{(1+i)^j} .$$

Якщо $PI > 1$, то проект можна рекомендувати до реалізації і він є вигідною можливістю вкладення коштів. Якщо $PI < 1$, то від проекту слід відмовитись, оскільки він принесе збитки. У випадку, коли $PI = 1$ – проект забезпечує тільки відшкодування вкладеного капіталу.

Внутрішня норма рентабельності (IRR) , при якій дисконтовані припливи грошових коштів проекту дорівнюють дисконтованим грошовим відпливам проекту, тобто при якому $NPV = 0$:

$$IRR = i, \text{ при якій } NPV = 0.$$

Велика популярність критерію IRR зумовлена тим, що фактично це доходність самого проекту, визначена з урахуванням реінвестування відсотків, а також тому, що це єдиний критерій, котрий не залежить від ставки дисконтування, часто обраної довільно.

Розрахунок IRR проводиться методом послідовних наближень величини NPV до нуля при різних ставках дисконту. На практиці визначення IRR проводиться за формулою:

$$IRR = A + \frac{a(B - A)}{(a - e)^2}$$

Метод визначення терміну окупності інвестицій (Payback Period, PP). Термін, протягом якого інвестор може відшкодувати початкові затрати, забезпечивши при цьому бажаний рівень доходності, називається терміном окупності інвестицій. Цей метод – один з досить простих та доступних у користуванні, широко розповсюджений у практиці аналізу ефективності

інвестицій.

Загальна формула для розрахунку PP має такий вигляд:

$$PP = \frac{I}{CF_t^{(s)}},$$

Врахування фактора часу при розрахунку терміну окупності вимагає дисконтування грошових потоків за відповідною ставкою дисконту, а формула для розрахунку дисконтованого терміну окупності (DPP) має вид:

$$DPP = \sum_{j=1}^m \frac{I_j}{(1+i)^j} : \left(\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t} : n \right),$$

Очевидно, що в разі дисконтування термін окупності збільшується, тобто завжди $PP < DPP$.

Метод розрахунку коефіцієнта ефективності інвестицій (Accounting Rate of Return, ARR).

Коефіцієнт ефективності інвестицій (ARR) розраховується діленням середньорічного чистого прибутку (PN) на середню величину інвестиції. Середня величина інвестиції визначається діленням початкових вкладень (I) на період вкладань, якщо після закінчення терміну реалізації досліджуваного проекту всі основні засоби будуть повністю амортизовані; якщо

передбачається наявність залишкової або ліквідної вартості (RV), то її оцінка повинна бути врахована:

$$ARR = \frac{PN}{(I + RV) },$$

Правила використання критеріїв.

У залежності від обраного критерію оцінки ефективності інвестицій вибір може бути різним. Незважаючи на те, що між показниками NPV, PI, IRR, WACC (середньозважена вартість інвестованого капіталу) існує тісний взаємозв'язок:

якщо $NPV > 0$, то одночасно $IRR > WACC$, а $PI > 1$;
 якщо $NPV < 0$, то одночасно $IRR < WACC$, а $PI < 1$;
 якщо $NPV = 0$, то одночасно $IRR = WACC$, а $PI = 1$;
 зробити однозначний висновок не завжди вдається.

Основними причинами невизначеності — є інфляція, зміни в технології, неправильний прогноз проектної потужності, порушення строків будівництва.

Рішення про проведення оцінки в умовах невизначеності приймається лише в тому випадку, якщо існують серйозні сумніви відносно життєздатності інвестиційного проекту.

1. Вплив інфляції на оцінку інвестицій.

У процесі аналізу інвестиційного проекту варто

врахувати інфляцію, корегуючи або грошові потоки за проектом, або ставку дисконту.

При оцінюванні ефективності проекту з урахування інфляції необхідно: або скорегувати грошові потоки на середньорічний індекс інфляції, а потім на ставку дисконту; або визначити ставку дисконтування, яка б урахувала індекс інфляції, і потім скорегувати грошові потоки за новою ставкою, яка враховує індекс інфляції:

$$ii = (1 + i) \cdot (1 + T) - 1,$$

2. Аналіз чутливості проекту.

За допомогою цього аналізу можна показати, як змінюється чистий прибуток або прибутковість інвестицій при різних значеннях заданих змінних (ціна реалізації, витрати з розрахунку на одиницю продукції або на одну грошову одиницю реалізованої продукції, обсяг реалізації та інше). Аналіз чутливості повинен виконуватися ще на етапі планування проекту, коли приймаються рішення, які стосуються основних факторів проекту.

Аналіз чутливості інвестиційного проекту проводять у такій послідовності:

1. Вибирається ключовий показник ефективності інвестицій (це може бути внутрішня норма рентабельності інвестицій (IRR) або чиста теперішня вартість проекту

(NPV).

2. Вибираються показники, відносно яких є певна невизначеність:

— капітальні витрати та вкладення в оборотний капітал;

— ринкові фактори — ціна товару та обсяг продажів;

— компоненти собівартості продукції;

— час будівництва та введення в дію виробничих потужностей.

3. Для невизначених факторів, вибраних на другому етапі процедури, встановлюються номінальні та граничні (нижні та верхні) значення, наприклад: $\pm 5\%$ та $\pm 10\%$ від номінального значення.

4. Визначається ключовий показник для усіх вибраних граничних значень невизначених факторів.

5. Будується графік чутливості для усіх невизначених факторів. В інвестиційному менеджменті цей графік носить назву “Spider Graph”

6. Аналіз сценаріїв розвитку проекту дає змогу оцінити ризики проекту шляхом встановлення впливу на проект одночасної варіації декількох факторів через ймовірність кожного сценарію.

7. Аналіз беззбитковості є невід'ємною частиною аналізу доцільності інвестиційного проекту. За його результатами можна зробити висновки про здійснимість проекту, адже даний вид аналізу показує критичне співвідношення виручки від реалізації продукції та обсягу виробництва, при якому підприємство зможе відшкодувати всі свої видатки без отримання прибутку.

8. Аналіз еквівалента певності.

Ідея цього аналізу полягає у тому, щоб розподілити грошовий потік на безпечну та ризиковану частини. Грошові потоки переводяться в безпечні (певні), потім дисконтуються за безпечною ставкою.

Завдання для поточного контролю.

Завдання 1. Підготувати реферати за темами:

1. Основні характеристики міжнародних програмних продуктів для розробки інвестиційних проектів.

2. Основні характеристики національних програмних продуктів для розробки інвестиційних проектів.

3. Визначення інтегрального показника інвестиційної привабливості підприємств і організацій.

4. Сутність та структура бізнес-плану інвестиційного проекту.

5. Поняття, значення та порядок розрахунку точки беззбитковості в умовах асортименту.

6. Математичні та графічні методи розрахунку точки беззбитковості.

7. Оцінювання доцільності інвестиційного проекту в умовах невизначеності.

Завдання 2. Надати відповіді на питання:

1. Що таке формальні та неформальні методи оцінювання доцільності інвестиційних проектів?

2. Склад формальних методів оцінювання та їх характеристика.

3. Назвати основні припущення при використанні формальних методів.

4. Назвати основні критерії, які належать до статичних методів оцінки ефективності інвестиційних проектів.

5. Назвати основні критерії, які належать до динамічних методів оцінки ефективності інвестиційних проектів.

6. У чому полягає сутність поняття вартості грошей у часі?

7. Назвати основні неформальні критерії оцінки та відбору інвестиційних проектів.

8. Надати визначення простого та складного проценту.

9. Напишіть основну формулу обрахунку майбутньої вартості грошових вкладень.

10. Що таке нарощення та дисконтування грошових потоків?

11. Що таке номінальна та реальна сума грошових коштів?

12. Який грошовий потік називається ануїтетом?

13. Як визначити теперішню та майбутню вартість ануїтету?

14. За якою формулою відбувається процес дисконтування грошових потоків?

15. Порядок розрахунку чистої приведеної вартості (NPV).

16. Можливі значення NPV та їх вплив на прийняття рішення стосовно прийняття інвестиційного проекту.

17. Коли процес інвестування стає не вигідним? (пояснити за допомогою показників NPV, IRR, PP, PI).

18. Як змінюється майбутня вартість грошей у разі збільшення тривалості інвестиційного періоду?

19. Дати визначення показника «внутрішня норма доходності» та привести формулу для його розрахунку.

20. Дати визначення показника «період окупності» та привести формулу для його розрахунку.

21. Дати визначення показника «індекс прибутковості» та привести формулу для його розрахунку.

22. Назвати пріоритетні показники при оцінці альтернативних інвестиційних проектів.

23. Що таке точка беззбитковості?

24. Поняття та склад постійних та змінних витрат.

25. Структура обґрунтування інвестиційного проекту за вимогами UNIDO.

Завдання 3. Виберіть одну правильну відповідь із запропонованих варіантів

1. Яку назву має визначення «теперішня вартість грошових потоків мінус теперішня вартість грошових впливів»:

- а) цінність проекту;
- б) точка беззбитковості;
- в) чиста приведена вартість;
- г) період окупності;

- д) грошовий потік;
- е) інша відповідь.

2. Цінність проекту - це:

- а) різниця між дисконтованими платежами;
- б) різниця між його вигодами та затратами;
- в) його загальна вартість;
- г) його кошторисна вартість;
- д) прибуток;
- е) інша відповідь.

3. Проекти ухвалюються лише, коли чиста приведена вартість (NPV):

- а) менша нуля;
- б) більша нуля;
- в) дорівнює нулю;
- г) від'ємне число;
- д) інше число;
- е) інша відповідь.

4. Майбутня вартість грошей (FV) визначається за формулою:

$$\text{а) } P[(1+r)]^n ; \quad \text{б) } ; \quad \text{в) } P(1+n)^r ; \quad \text{г) } \frac{P}{(1+n)^r}$$

де P - теперішня вартість вкладеної суми грошових коштів;

n - кількість періодів часу, на які робляться вкладення;

г- процентна ставка.

5. Банківський депозит склав 1000 грн. під 20% річних. Яку суму отримає вкладник через 3 роки за умовою нарахування простих відсотків:

- а) 1640 грн.;
- б) 1600 грн.;
- в) 1728 грн.;
- г) 1828 грн.
- д) 1200 грн.;
- е) інша відповідь.

6. Банківський депозит склав 1000 грн. під 20% річних. Яку суму отримає вкладник через 3 роки за умовою нарахування складних відсотків:

- а) 1640 грн.;
- б) 1600 грн.;
- в) 1728 грн.;
- г) 1828 грн.
- д) 1200 грн.;
- е) інша відповідь.

7. Явними вигодами і затратами інвестиційного проекту є:

а) матеріальні вигоди (затрати), які піддаються кількісному і якісному визначенню;

б) затрати на придбання матеріальних і технічних ресурсів;

в) затрати на виготовлення проектно-кошторисної документації;

г) вигоди та витрати, які мають тільки кількісний вимірник.

д) затрати на придбання обладнання;

е) інша відповідь.

8. IRR – ставка дисконту, при якій:

а) $NPV = 0$;

б) $NPV < 0$;

в) $NPV > 0$;

г) $0 < NPV <$

1;

д) $NPV \geq 0$;

е) інша відповідь.

9. При використанні динамічних методів оцінки ефективності інвестиційних проектів :

а) не враховується зміна вартості грошей у часі;

б) передбачається дисконтування грошових потоків;

в) використовуються евристичні підходи;

г) використовуються темпи росту показників;

д) використовуються аналітичні дані;

е) інша відповідь.

10. До динамічних методів оцінки ефективності інвестиційних проектів не належить такий критерій:

а) чиста приведена вартість;

б) індекс прибутковості інвестицій;

в) термін окупності інвестицій;

г) внутрішня норма рентабельності;

- д) індекс рентабельності інвестицій;
- е) інша відповідь.

11. Загальні витрати підприємства на виробництво 8000 одиниць продукції склали 80000 грн. (зокрема, змінні витрати - 48000 грн.). Загальні витрати підприємства на виробництво 10000 одиниць продукції дорівнюють, грн.:

- а) 80000; б) 98000; в) 108000; г) 92000; д) 100000;
- е) інша відповідь.

12. Якщо $NPV > 0$, то :

- а) $PI > 1$;
- б) $PI < 1$;
- в) $PI = 1$;
- г) $PI = 0$;
- д) $PI \geq 1$;
- е) інша відповідь.

13. Запас фінансової міцності – це ...

- а) різниця між дисконтованими платежами;
- б) різниця між сумою доходів та витрат;
- в) різниця між сумою фактичного та беззбиткового доходу;
- г) різниця між постійними та змінними витратами;
- д) інша відповідь.

14. Фірма виготовляє один вид продукції, яку реалізує за ціною 56 грн. за одиницю, змінні витрати на

одиницю – 26 грн., загальні постійні витрати – 2400 грн.
Максимальна потужність підприємства 800 одиниць.
Кількість продукції, яка забезпечить беззбитковість
виробництва дорівнює:

- а) 800;
- б) 43;
- в) 80;
- г) 92;
- д) 35;
- е) інша відповідь.

15. Недоліком критерію IRR є те, що він:

- а) при формуванні грошових потоків не враховує фактор часу;
- б) ігнорує відмінності в тривалості експлуатації активів;
- в) не є абсолютно правильним при виборі між проектом з великими обсягами початкових затрат і проектом з меншими початковими затратами;
- г) при аналізі проектів різного масштабу не завжди узгоджується з NPV;
- д) інша відповідь.

16. Маржинальний доход - це:

- а) доход від реалізації за мінусом непрямих податків;
- б) доход від реалізації за мінусом постійних витрат;
- в) доход від реалізації за мінусом змінних витрат;

г) доход від реалізації за мінусом собівартості реалізованої продукції.

д) дохід від реалізації за мінусом капіталу;

е) інша відповідь.

17. Найчастіше неживаними критеріями ефективності проекту є:

а) чиста приведена (теперішня) вартість;

б) внутрішня норма рентабельності;

в) термін окупності;

г) критерій прибутку в перший рік експлуатації;

д) критерій прибутку в третій рік експлуатації;

е) інша відповідь.

Завдання 4. Пов'язати наведені терміни з їх змістом. Для цього проставити ліворуч від номера терміна відповідну літеру.

Термін	Зміст
__(1) Майбутня вартість	А. Процес конвертації запланованих до отримання (виплати) у майбутніх періодах грошових коштів у їх теперішню вартість.
__(2) Ануїтет	Б. Обсяг виробництва (реалізації) проектної продукції, за якого не отримується прибутків, але виробництво не несе збитків.
__(3) Цінність проекту	В. Час, який потрібен для того, щоб сума надходжень від реалізації проекту відшкодувала суму витрат на його

	впровадження.
__(4) Реальна вартість грошових коштів	Г. Процес збільшення початкової суми грошей шляхом приєднання до неї суми процентних платежів.
__(5) Теперішня вартість	Д. Послідовні фіксовані платежі, які здійснюються через рівні проміжки часу.
__(6) Дисконтування	Є. Різниця між теперішньою вартістю грошових надходжень та інвестицій.
__(7) Період окупності	Ж. Різниця між вигодами та затратами інвестиційного проекту.
__(8) Чиста приведена вартість	З. Сума майбутніх грошових потоків зменшена на суму процентів за визначений термін.
__(9) Нарощування (компаундування)	І. Оцінка даних коштів з урахуванням змін їх купівельної спроможності під впливом інфляції.
__(10) Точка беззбитковості	К. Сума інвестованих у даний час коштів з урахуванням суми процентів.

Завдання 5. Вирішити задачі.

5.1 Підприємство аналізує чотири варіанти інвестиційних проектів, що вимагають однакових початкових капіталовкладень 5 млн. грн. Потрібно оцінити (проаналізувати) кожний із них і вибрати найкращий, використовуючи показники:

- чистої приведеної вартості (NPV);
- внутрішньої норми доходності(IRR);
- індексу прибутковості(PI).

Проекти фінансуються за рахунок банківського кредиту під 20% річних.

Дані про грошові потоки за кожним з проектів наведено в таблиці.

Рік	Прогнозовані грошові потоки, тис. грн.			
	Проект 1	Проект 2	Проект 3	Проект 4
0	-5000	-5000	-5000	-5000
1	120	300	1200	1500
2	480	1500	2000	2000
3	1000	2500	2000	3600
4	5000	2500	2500	3600
5	5000	4000	3000	800

5.2 Визначити інтегральний показник інвестиційної привабливості підприємства за Методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, яка розроблена Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій, використовуючи інформацію, наведену в Додатках А,Б,В.

5.3 Підприємство інвестувало на будівництво готелю 40 мільйонів гривень і планує отримувати від експлуатації готелю відповідно:

1-й рік – 35 млн. грн.;

2-й рік – 60 млн. грн.;

3-й рік – 80 млн. грн.;

4-й рік – 100 млн. грн.

Ставка дисконту - 10%. Визначити дисконтований та недисконтований період окупності. Який показник надає більш точний результат?

5.4 Фірма «Будівельник» вивчає можливості участі в аукціоні з метою придбання аварійної будівлі для подальшої її реставрації, облаштування в ній елітних квартир та їх продажу. Очікується, що будівля може бути придбана не дорожче 450 тис. грн.

На її реставрацію планується два роки, про що є домовленість з відповідними будівельними підприємствами. Вартість реставрації: 1-й рік - 500 тис. грн., 2-й рік — 300 тис. грн. За перший рік планується обладнати 6 елітних квартир і продати їх за 900 тис. грн., за другий рік - відповідно 3 квартири за 450 тис. грн.

Витрати на капітал для фірми «Будівельник» складають 12% річних.

Необхідно визначити:

1) чисту приведену (теперішню) вартість запропонованого проекту;

2) при якій ціні придбання аварійної будівлі ЧТВ буде дорівнювати нулю, тобто знайти «запас міцності» для ціни будівля;

3) при якій ціні продажу квартир ЧТВ буде дорівнювати нулю, тобто знайти «запас міцності» для ціни реалізації квартир.

Список використаної і рекомендованої літератури до теми

1. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, затв. Наказом № 22 Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 р.

2. Бардиш Г. О. Проектний аналіз: Підручник. - Львів: ЛБІ НБУ, 2004. - 485 с.

3. Бардиш Г. О. Проектне фінансування: Підручник. – 2-ге видання. – К.: Алерта, 2007. – 463 с.

4. Богоявленська Ю.В. Проектний аналіз. - К.: Кондор, 2006. – 336 с.

5. Верба В. А., Загородніх О. А. Проектний аналіз: Підручник. - К.: КНЕУ, 2000. – 322 с.

6. Ковалев В.В. Методы оценки инвестиционных проектов. – М.: Финансы и статистика, 1999.

7. Костенко Т.Д., Рижиков В.С. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства:

Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 398 с.

8. Куриленко Т.П. Проектне фінансування: Підручник. – К.: Кондор, 2006. – 208 с.

9. Кріль Ю.Я. Інвестиційне проектування: проблеми, шляхи розв'язання. – Х.: Основа, 2000.

10. Маркелов А.Є. Ваш бізнес: Аналіз і обґрунтування інвестиційних проектів, бізнес-планування. – К.: Логос, 1998.

11. Митяй О.В. Проектний аналіз: Підручник. – К.: Знання, 2011.

12. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. – К.: Лібра, 2002.

13. Рижиков В.С., Яковенко М.М., Латишева О.В. Проектний аналіз: Навч. Посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007 – 384 с.

14. Савчук В. П., Прилипко С. И., Величко Е. Г. Анализ и разработка инвестиционных проектов: Учебное пособие. - К.: Абсолют-В, Эльга, 1999. - 304 с.

15. Чорна М.В. Проектний аналіз: Навчальний посібник. – Х.: Консул, 2003.

Тема 4 Бюджетування капіталу

Основні терміни і поняття.

Бюджет, бюджетування, поопераційне бюджетування, головний бюджет (майстер-бюджет), операційний бюджет, фінансовий бюджет, гнучкий бюджет, статичний бюджет, бюджет коштів, бюджет капіталовкладень, додатковий бюджет, прирісний бюджет, рамковий бюджет, модифікований бюджет, цільовий бюджет, основні бюджети, операційні бюджети, допоміжні бюджети, додаткові (спеціальні) бюджети, інвестиційний бюджет, кредитний план, бюджетування на нульовій основі, бюджетування «знизу вгору», бюджетування «зверху вниз», бюджетний регламент, бюджетний період, період директивного планування, період індикативного планування.

Бюджет є центральним моментом усього процесу планування і управління проектом. Він допомагає планувати діяльність і стежити за виконанням робіт і одержанням прибутку від проекту.

Бюджет – це фінансовий план, який охоплює всі сторони діяльності організації, що дозволяє зіставляти всі понесені витрати й отримані результати у фінансових термінах на майбутній період часу в цілому і за окремими

підперіодами.

Бюджетування – це, з одного боку, процес складання, коректування, контролю й оцінки виконання фінансових планів і кошторисів, а з іншого, – управлінська технологія, призначена для вироблення і підвищення фінансової обґрунтованості управлінських рішень.

Складання бюджету має наступні цілі:

- розробка концепції ведення бізнесу:
 - планування фінансовогосподарської діяльності підприємства на певний період;
 - оптимізація затрат і прибутку підприємства;
 - координація – узгодження діяльності різних підрозділів підприємства;
- комунікація – доведення планів до відома керівників різних рівнів;
- мотивація керівників на місцях на досягнення цілей організації;
- контроль і оцінка ефективності роботи керівників на місцях шляхом порівняння фактичних витрат з нормативом;
- виявлення потреби у грошових ресурсах і оптимізація фінансових потоків.

Зазвичай бюджети складають на рік, на квартал, на

місяць.

Бюджетування – це, з одного боку, процес складання фінансових планів і кошторисів, а з іншого боку – управлінська технологія, призначена для вироблення і підвищення фінансової обґрунтованості прийнятих управлінських рішень.

Основним об'єктом бюджетування є бізнес.

Процес бюджетування повинен бути стандартизований за допомогою бюджетних форм, інструкцій і процедур.

У загальному вигляді призначення бюджетування полягає в тому, що це основа:

— планування і прийняття управлінських рішень суб'єкта господарювання;

— оцінювання всіх аспектів фінансової спроможності суб'єкта господарювання;

— зміцнення фінансової дисципліни і підпорядкування інтересів окремих структурних підрозділів інтересам суб'єкта господарювання в цілому і власникам його капіталу.

Однією з головних функцій бюджетування є прогнозування (фінансового стану, ресурсів, доходів і витрат). Саме цим бюджетування і корисне для прийняття

управлінських рішень.

Роль системи бюджетування полягає в тому, щоб представити усю фінансову інформацію, показати рух коштів, фінансових ресурсів, рахунків і активів підприємства в максимально зручній формі для будь якого, навіть не дуже обізнаного в тонкостях бухгалтерського обліку менеджера, представити відповідні показники господарської діяльності в найбільш прийнятному для прийняття ефективних управлінських рішень вигляді.

Відображення всіх перипетій руху коштів підприємства власне і є одним з головних завдань при розробці ефективної системи бюджетування і фінансового планування.

Бюджетування дозволяє заздалегідь оцінювати фінансове благополуччя окремих видів бізнесу і продуктів, забезпечуючи фінансову стійкість усього суб'єкта господарювання.

Бюджетування допомагає установити ліміти витрат ресурсів і нормативи рентабельності або ефективності за окремими видами товарів і послуг, видами бізнесу і структурними підрозділами підприємства(фірми).

Бюджетування – основа фінансової дисципліни на підприємстві, насамперед, підвищення відповідальності

керівників різних рівнів управління за фінансові результати, досягнуті очолюваними ними структурними підрозділами.

Бюджетування допомагає вибрати найбільш перспективні сфери вкладення інвестицій.

Бюджетування дозволяє зробити підприємство (фірму), що називається, “прозорою”, а тому більш привабливою для інвесторів.

Бюджетування є основою осмисленої реструктуризації підприємства, оптимізації його структури капіталу (активів).

У процесі розробки та впровадження інвестиційного проекту потрібно підготувати Головний бюджет (Майстер'бюджет), який складається з інтегрованих один з одним бюджетів, які відображають різні сторони майбутньої діяльності. Розмір і зміст бюджету залежать від особливостей проекту.

Операційний бюджет (operatingbudget) використовується для розрахунку витрат на вироблену продукцію чи послуги, які надаються.

Він аналізує виробничі й операційні аспекти бізнесу. Фінансовий бюджет (financialbudget) використовується для аналізу фінансових умов проекту за допомогою аналізу

співвідношення активів і зобов'язань, грошового потоку, оборотного капіталу, прибутковості.

Бюджет коштів (cashbudget) використовується для планування і управління грошовим потоком. Він розглядає очікувані надходження і платежі коштів за встановлений часовий період. Бюджет грошового потоку допомагає підтримувати баланс коштів на раціональному рівні, що задовольняє потреби бізнесу, запобігати як нагромадженню непрацюючих грошей, так і дефіциту коштів .

У бюджеті капіталовкладень (capitalexpenditurebudget) описуються ключові довгострокові плани й основні засоби, що мають бути придбані (постійні активи, як наприклад, завод, обладнання і устаткування).

Оцінюються витрати на проект і динаміка капіталовкладень у часі. Період бюджетування звичайно установлюється від трьох до десяти років.

Додатковий бюджет (supplementalbudget) передбачає фінансування тем, не включених в основний бюджет.

Прирісний бюджет (incrementalbudget) формується шляхом індексації (відсотках чи у грошових одиницях) попереднього бюджету без перегляду його основ.

Додатковий бюджет (addonbudget) аналізує бюджети

попередніх років і узгоджує їх під поточні параметри, такі, як інфляція і зміни в штаті.

Рамковий бюджет (bracket budget) – це план, у якому витрати передбачаються на більшому і меншому рівні базових даних. Потім розраховуються обсяги продажів, що відповідають цим рівням витрат.

Модифікований бюджет (stretchbudget) є оптимістичним і використовується у випадку проектування продажів на високому рівні.

Поопераційне бюджетування (activitybased budget) передбачає проектування витрат на виконання окремих функцій і робіт.

Стратегічний бюджет (strategic budget) інтегрує елементи стратегічного планування і бюджетного контролю. Він корисний у періоди існування невизначеностей і нестабільності.

Цільовий бюджет (target budget) представляє собою план, що класифікує головні напрямки витрат коштів і пов'язує їх з завданнями підрозділів.

Види бюджетів, які застосовуються у фінансовому плануванні, можна розділити на чотири основні групи:

— основні бюджети (бюджет доходів і витрат, бюджет руху коштів, розрахунковий баланс);

— операційні бюджети (бюджет продажів, бюджет прямих матеріальних витрат, бюджет управлінських витрат та ін.);

— допоміжні бюджети (бюджети податків, план капітальних (первісних) витрат, кредитний план та ін.);

— додаткові (спеціальні) бюджети (бюджети розподілу прибутку, бюджети окремих проектів і програм).

Майстер-бюджет (зведений, виробничий або основний бюджет) – це сукупність взаємозалежних між собою трьох основних бюджетів компанії плюс набір операційних і допоміжних бюджетів, необхідних для їхнього складання.

Складові елементи майстер-бюджету

1. Основні бюджети

1.1. Бюджет доходів і витрат

1.2. Бюджет руху коштів

1.3. Розрахунковий баланс

2. Операційні бюджети

2.1. Бюджет продажів

2.2. Бюджет запасів готової продукції

2.3. Виробничий бюджет:

2.3.1. Бюджет виробництва

2.3.2. Бюджет прямих матеріальних витрат (бюджет

закупівель основних матеріалів і запасів товарно-матеріальних цінностей)

2.3.3. Бюджет прямих витрат праці

2.3.4. Бюджет прямих операційних або виробничих витрат

2.3.5. Бюджет накладних (загальновиробничих) витрат

2.4. Бюджет управлінських витрат

2.5. Бюджет комерційних витрат

3. Допоміжні бюджети

3.1. План капітальних (первісних) витрат

3.2. Кредитний або інвестиційний план

Спеціальні бюджети

1. Бюджет прибутку підприємства від звичайної та надзвичайної діяльності

2. Бюджет чистого прибутку

3. Бюджет НДДКР

4. Бюджет технічної реконструкції виробництва

5. Податковий бюджет

Інші бюджети. До числа інших бюджетів можуть бути віднесені допоміжні і спеціальні бюджети.

Інвестиційний бюджет показує співвідношення стартових витрат бізнесу і зовнішніх джерел їхнього

фінансування.

Бюджет капітальних (первісних) витрат. При наявності будь-яких інвестиційних проєктів на майбутній бюджетний період розробляють відповідні плани капітальних (первісних) витрат і складають попередню заявку на зовнішнє фінансування.

Кредитний план. У первісному варіанті кредитний план може складатися після розробки плану капітальних (первісних) витрат. При цьому визначаються розмір кредиту, ймовірна процентна ставка за кредит (з урахуванням стану фінансового ринку в країні), умови повернення або погашення (з якого місяця, якими частинами і т.п.).

Остаточний варіант кредитного плану складається після розробки бюджету руху коштів, коли буде відома вся потреба в зовнішньому фінансуванні не тільки для фінансування капітальних (первісних) витрат, але і на поповнення оборотних коштів.

Бюджетування на нульовій основі.

Система бюджетування на нульовій основі одержала поширення в корпоративному управлінні проєктами і програмами. Базується на принципі “розподіл ресурсів на нульовій основі”.

Логіка застосування бюджетування на нульовій основі полягає в тому, щоб у випадку підвищеної невизначеності і господарської нестабільності можна було вчасно приймати рішення про реструктуризацію бізнесу, виходячи з максимально обґрунтованих фінансових розрахунків і прогнозів, не продовжувати фінансування тих проектів і програм, ефективність майбутніх результатів яких викликає сумніви.

Основними елементами системи бюджетування на нульовій основі є:

- визначення об'єктів бюджетування (набору проектів і програм), призначення їхніх керівників (керуючих проектами) і формулювання цілей їхньої реалізації (з погляду компанії);

- розробка пакетів рішень (для кожного окремого проекту) за альтернативними варіантами реалізації кожного проекту;

- установлення критеріїв ранжирування (оцінювання і добору) пакетів рішень;

- ранжирування пакетів рішень керуючим проектом;

- розробка таблиці ранжирування і представлення бюджетів усіх проектів на затвердження;

— визначення лімітів витрат, виходячи з загальних фінансових можливостей компанії і вибір пакетів рішень.

Бюджетування знизу нагору. Найбільш прогресивним є використання підходу до бюджетування “знизу нагору”. При такому підході бюджетування доцільно починати з нижнього або оперативного рівня (рівня підрозділу). Завдання на оперативному рівні повинні бути сумісними з загальною корпоративною метою. В подальшому локальні бюджети інтегруються в загальний бюджет компанії.

Підхід “знизу” нагору ефективний у випадку, якщо управлінський персонал низових ланок управління сприйнятливий до змін.

Бюджетний регламент – це встановлений в організації порядок складання (розробки), представлення (передачі), узгодження (візування), консолідації (обробки й аналізу), проведення план'факт аналізу й оцінки виконання бюджетів різного виду і рівнів.

Головне завдання бюджетного регламенту – забезпечення можливості контролювати хід виконання бюджетів різних видів і рівнів управління.

Чіткий бюджетний регламент дозволяє знизити суб'єктивізм у плануванні фінансових результатів.

Бюджетний період і мінімальний бюджетний період. При розробці і впровадженні бюджетного регламенту, має бути визначено бюджетний період, або, горизонт фінансового планування для підприємства (фірми).

Бюджетний період – це період, на який складаються і протягом якого коректуються бюджети, здійснюється контроль за їх виконанням. При цьому потрібно пам'ятати, що різні бюджети повинні мати уніфікований бюджетний період.

Мінімальний бюджетний період – одиниця виміру бюджетного періоду (квартал, місяць, декада, і т.д.) за видами бюджетів.

В рамках бюджетного періоду виділяють два етапи: перший період директивного планування, коли всі прийняті і затверджені цільові показники і нормативи обов'язкові до виконання. Другий – період індикативного планування, у рамках якого встановлюються лише загальні орієнтири фінансових планів компанії.

Точність підготовки бюджету визначається шляхом порівняння фактичних значень з запланованими, вираженими в грошових одиницях чи одиницях виміру товару. Чим ближче фактичні значення до планових

показників, тим вища точність бюджету.

Корегування бюджету. У ситуації, коли бюджет більше не відповідає реальності і перестає бути інструментом управління, його необхідно змінити. Бюджет переглядається, коли відбуваються важливі зміни в послідовності робіт, у витратах (наприклад, змінюється заробітна плата) або з'являються нові конкуренти.

Завдання для поточного контролю.

Завдання 1. Підготувати реферати за темами:

1. Практичний досвід процесу бюджетування в Україні (на прикладі якогось підприємства).
2. Практичний досвід процесу бюджетування за кордоном (на прикладі окремого підприємства конкретної держави).
3. Основні підходи до процесу бюджетування: сутність, позитивні та негативні риси, наслідки.
4. Особливості бюджетування в умовах калькулювання за видами діяльності.
5. Організація контролю за виконанням бюджету.
6. Контроль на основі гнучких бюджетів.

7. Бюджетний регламент: сутність, завдання, складові елементи.

Завдання 2. Надати відповіді на питання:

1. Що таке бюджетування? У чому його мета?
2. Назвати основні цілі бюджетування.
3. Опишіть основні етапи процесу бюджетування.
4. Які бюджети ви знаєте?
5. Що таке бюджетний період?
6. Складові елементи майстер-бюджету.
7. Сутність та призначення інвестиційного бюджету.
8. Сутність та призначення кредитного плану.
9. Загальна характеристика системи бюджетного контролю.
10. Назвати особливості бюджетування на нульовій основі.
11. Що таке гнучкий бюджет? Для чого його використовують?
12. Наведіть послідовність складання бюджетів виробничого підприємства.
13. Назвати основні функції бюджетування.
14. Сутність бюджетування «знизу вгору».
15. Сутність бюджетування «зверху вниз».

16. Етапи бюджетного періоду: період директивного та індикативного планування.

17. Назвати види бюджетів, які використовуються у фінансовому плануванні.

18. Поняття та завдання бюджетного регламенту.

19. Бюджет грошових коштів: сутність та порядок складання.

Завдання 3. Виберіть одну правильну відповідь із запропонованих варіантів

1. Що таке бюджет:

- а) сума витрат бюджетної установи;
- б) сума доходів бюджетної установи;
- в) план отримання доходів підприємства (підрозділу);
- г) план діяльності підприємства (підрозділу);
- д) інша відповідь.

2. Бюджет витрат на збут зазвичай не включає витрати:

- а) на рекламу;
- б) страхування готової продукції;
- в) участь у ярмарках та виставках;
- г) амортизацію виробничого устаткування;
- д) інша відповідь.

3. Який з перелічених бюджетів не належать до операційних:

- а) бюджет продажів;
- б) бюджетний звіт про прибутки та збитки;
- в) бюджет коштів;
- г) бюджет собівартості реалізованої продукції;
- д) бюджетний звіт про інновації;
- е) інша відповідь.

4. Який бюджет акумулює інформацію всіх інших бюджетів:

- а) прибутків та збитків;
- б) комерційних витрат;
- в) загальногосподарських витрат;
- г) виробництва;
- д) інша відповідь.

5. На 31 грудня 2011 року у компанії на складі є 6000 одиниць готової продукції. Нижче наведено фрагмент бюджету виробництва компанії на перший квартал 2012 року, штук:

Показник	січень	лютий	березень
Обсяг виробництва	18800	20400	19600
Необхідний запас продукції на кінець місяця	5000	4200	4000

Очікуваний обсяг продажів в січні дорівнює:

- а) 13800; в) 18800; д) 23800
б) 17800; г) 19800; е) інша відповідь.

6. Який з наведених бюджетів є базовим для планування прямих витрат праці, прямих матеріальних витрат та виробничих накладних витрат в процесі бюджетування виробничих підприємств:

- а) бюджет продажу;
б) бюджет грошових коштів;
в) бюджет виробництва;
г) бюджет собівартості готової продукції;
д) інша відповідь.

7. Який з перелічених бюджетів не належать до фінансових:

- а) бюджет продажів;
б) бюджет капітальних вкладень;
в) бюджетний баланс;
г) бюджет грошових коштів.
д) інша відповідь.

8. Бюджет собівартості реалізованої готової продукції включає зміну залишків:

- а) сировини і матеріалів на складі;
б) готової продукції для реалізації;
в) незавершеного виробництва;

- г) МШП;
- д) запасів;
- е) інша відповідь.

9. Бюджет, який кожного разу формують заново, називають:

- а) операційний бюджет;
- б) стратегічний бюджет;
- в) бюджет з нульовим рівнем;
- г) бюджет капітальних інвестицій;
- д) інша відповідь.

10. Бюджет, у якому витрати передбачаються на більшому і меншому рівні базових даних:

- а) операційний бюджет;
- б) прирісний бюджет;
- в) рамковий бюджет;
- г) додатковий бюджет;
- д) інша відповідь.

11. Бюджет, який аналізує бюджети попередніх років і узгоджує їх під поточні параметри, такі, як інфляція і зміни в штаті:

- а) операційний бюджет;
- б) прирісний бюджет;
- в) рамковий бюджет;

г) додатковий бюджет;

д) інша відповідь.

12. Визначення: «Встановлений в організації порядок складання, представлення, узгодження, консолідації, проведення план-факт аналізу й оцінки виконання бюджетів різного виду і рівнів» - це:

а) бюджетний кошторис;

б) бюджетний комітет;

в) бюджетний контроль;

г) бюджетний регламент;

д) бюджетний процес;

е) інша відповідь.

13. Визначити, що не є характерною особливістю бюджетування «знизу вверх»:

а) бюджетування починається з нижнього рівня (підрозділу);

б) локальні бюджети аналізуються і затверджуються вищестоящим керівництвом;

в) складають для планування шляхів досягнення стратегічних цілей;

г) завдання на мікрорівні узгоджуються з макрорівнем;

д) інша відповідь.

14. План випуску продукції в натуральних одиницях на бюджетний період – це:

- а) бюджет виробництва;
- б) бюджет продажу;
- в) операційний бюджет;
- г) бюджет грошових коштів;
- д) бюджет витрат;
- е) інша відповідь.

15. Відображає обсяг усіх витрат, пов'язаних з виготовленням продукції, за винятком прямих витрат:

- а) бюджет виробництва;
- б) бюджет продажу;
- в) бюджет прямих витрат на оплату праці;
- г) бюджет накладних витрат;
- д) бюджет замовлень;
- е) інша відповідь.

Завдання 4. Пов'язати наведені терміни з їх змістом. Для цього проставити ліворуч від номера терміна відповідну літеру.

Термін	Зміст
__(1) Гнучкий бюджет	А. Бюджет, який показує співвідношення стартових витрат бізнесу і зовнішніх джерел їхнього фінансування.
__(2) Бюджету-	Б. Бюджет, який складається на основі

вання	даних підрозділів підприємства і консолідується в бюджет підприємства.
__ (3) Період директивного плануванні	В. Бюджет, підготовлений для декількох можливих обсягів діяльності, тобто передбачає кілька альтернативних варіантів.
__ (4) Бюджет «зверху вниз»	Г. Період, на який складаються і протягом якого коректуються бюджети, здійснюється контроль за їх виконанням.
__ (5) Статичний бюджет	Д. Період, коли всі прийняті і затверджені цільові показники і нормативи обов'язкові до виконання.
__ (6) Бюджет «знизу вверх»	Є. Бюджет, який складається для планування шляхів досягнення стратегічних цілей.
__ (7) Бюджетний регламент	Ж. Технологія планування, обліку, контролю й аналізу фінансових, інформаційних і матеріальних потоків, а також отриманих результатів.
__ (8) Фінансовий бюджет	З. Бюджет, розрахований на конкретний рівень ділової активності, тобто на один рівень реалізації.
__ (9) Бюджетний період	І. Встановлений в організації порядок складання, представлення, узгодження, консолідації, проведення план-факт аналізу й оцінки виконання бюджетів різного виду і рівнів.
__ (10) Інвестиційний бюджет	К. Бюджет, який містить інформацію про заплановані грошові потоки та фінансовий стан підприємства.

Завдання 5. Вирішити задачі.

5.1 5 січня поточного року для фінансування довгострокового інвестиційного проекту підприємством було отримано довгостроковий кредит в сумі 2000000 грн. строком на 5 років під 19% річних. Погашення заборгованості перед банком здійснюється однаковими платежами, що складаються з частини суми основного боргу і нарахованих процентів в кінці кожного року.

Скласти графік погашення банківського кредиту. Результати розрахунків навести в таблиці «Графік погашення кредитних ресурсів».

Рік	Залишок заборгованості на початок року, грн.	Загальна сума річного платежу, грн.	в тому числі		Залишок заборгованості на кінець року, грн.
			проценти за рік, грн.	частина основного боргу, грн.	
1					
2					
3					
4					
5					

Довідково: розмір щорічного ануїтетного платежу (P_a) розраховується за формулою:

$$P_a = K / D,$$

де K – сума кредиту, грн.;

Д – дисконтний множник ануїтету, що визначається по спеціальних таблицях «Коефіцієнти теперішньої вартості 1 гривні звичайного ануїтету».

5.2 Підприємство готується до складання основного (зведеного) бюджету на наступний рік, виходячи з таких нормативних даних:

1)

Показник	Сума
Розрахунковий обсяг продажів, од.	5000
Ціна за одиницю продукції, грн.	105,4
Запаси готової продукції:	
- на початок року, од.	100
грн.	8670
- на кінець року, од.	1100
Норми витрат матеріалів на одиницю продукції, кг	12
- матеріал 201110	6
- матеріал 201120	
Норми витрат праці на одиницю продукції, люд./год.	14

2) Незавершеного виробництва немає.

3) Залишки матеріалів:

Показник	Матеріал	
	201110	201120
На початок періоду, кг	5000	5000
На кінець періоду, кг	6000	1000
Нормативна вартість, грн./кг	1,20	2,60

4) Основна заробітна плата — 2,05 грн. за годину.

5) Для досягнення очікуваного обсягу виробництва необхідні такі витрати загального характеру:

— змінні загальновиробничі – 153000 грн.;

— постійні загальновиробничі - 55000 грн.;

— адміністративні – 37000 грн.;

— комерційні – 38000 грн.

На підставі наведених даних необхідно скласти:

1) бюджет продажів;

2) бюджет виробництва;

3) бюджет споживання та придбання матеріалів;

4) бюджет прямих витрат на оплату праці;

5) бюджет собівартості виготовленої та реалізованої продукції.

Список використаної і рекомендованої літератури до теми

1. Акимова Е.В, Каменская О.А. Бюджетирование в системе финансового планирования предприятием[Текст]//Вісник Донбаської державної машинобудівної академії – 2007. –№ 2Е (10) – с. 2

2.Бажан І.І. Контролінг: Навчально- методичний посібник. – Донецьк: ТОВ «Юго – Восток, Лтд», 2006. – 211 с.

3. Бардиш Г. О. Проектне фінансування: Підручник. – 2-ге видання. – К.: Алерта, 2007. – 463 с.

4. Голов С.Ф. Управлінський облік: Підручник. – 4-те видання. – К.: Лібра, 2006. – 710 с.

5. Коркуна Д. Бюджетування у системі фінансового планування підприємства [Текст] //Формування ринкової економіки в Україні – 2009. – №19 – с. 330 – 334.

6. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами.- Х.:Фактор, 2007.-336с.

7. Куриленко Т.П. Проектне фінансування: Підручник. – К.: Кондор, 2006. – 208 с.

8. Міновська М.В., Виноградова Ю.О. Аспекти бюджетування: переваги та недоліки, успіхи та помилки [Текст] // Вісник Донецького національного технічного університету – 2007. – №3 (3) – с. 50 – 57.

9. Нападовська Л.В.Управлінський облік: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л.В. Нападовська. - К.: Книга, 2004. - 544 с.

10. Огійчук М.Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: Підручник / М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко, М. І. Беленкова та ін. / За ред. проф. М. Ф. Огійчука. – 6-те вид., перероб. і допов. – К. : Алерта, 2011. – 1042 с.

11. Телин М.В. Практические аспекты разработки и внедрения системы бюджетирования на предприятии[Текст]//Економічний вісник Донбасу – 2008. – №4 (14) – с.152-156.

12. Терещенко О. О.Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2003. - 554 с.

13. Фаріон І.Д., Писаренко Т.М. Управлінський облік [текст]: підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 792 с.

14. Шалахман В.А. Впровадження бюджетування для підвищення ефективності фінансового планування на підприємстві // Регіональні перспективи, 2001.-№4(17).- с.116-118.

Тема 5 Підрядні тендери та контракти

Основні терміни і поняття.

Тендер, державні закупівлі, процес закупівлі, запит цінових пропозицій (котирувань), відкритий та закритий

тендер, двоступеневі торги, відкритий тендер з попередньою кваліфікацією, учасники торгів, специфікації, тендерна документація, тендерна пропозиція, тендерне забезпечення, закупівельний цикл, розкриття тендерних пропозицій, оцінка тендерних пропозицій, преференційна поправка, генеральна угода, пряма угода, угода «під ключ», розподілений контракт, комплексні контракти, контракти на виконання, концесія, оферта.

Найважливішим принципом і умовою ефективного використання інвестиційних ресурсів є забезпечення конкурсності при виборі постачальників, консультантів, підрядчиків.

Тендери (торги) – це форма розміщення замовлення на будівництво, придбання товарів, робіт послуг, яка передбачає визначення виконавця шляхом відбору кращої тендерної пропозиції (оферти) за критеріями, що встановлюються замовником.

Тендери (торги) відіграють стратегічно важливу роль у:

- модернізації інфраструктури, як наприклад, телезв'язку, енергосистем, автошляхів та аеропортів;
- створенні нових інформаційних технологій;
- розвитку охорони здоров'я, будівництва та

удосконалення роботи лікарень;

— будівництві та обладнанні шкіл, університетів та інших навчальних закладів.

Основними перевагами проведення закупівель на конкурсних засадах є наступне:

— Економічний ефект

Ефективні торги передбачають закупівлю товарів, робіт і послуг кращої якості за нижчою ціною. Досвід країн ЄС показує, що завдяки цьому можна досягти економії витрат до 10–15%.

— Досконаліша виробнича конкуренція

Конкуренція при тендерах, організованих державними замовниками, сприяє поставкам конкурентоздатних товарів і послуг. Вона дає поштовх інноваціям у виробництві та сприяє інвестиціям і росту обсягів випуску продукції.

— Ефективне державне управління

Державні замовники, проводячи закупівлю відкрито, посилюють довіру постачальників і впевненість у відповідальності державних органів як ділових партнерів.

При проведенні торгів (тендерів) слід керуватись такими принципами:

- Діловий підхід

- Сприйняття кожної закупівлі як ділової операції з урахуванням обставин, що можуть викликати економічну зацікавленість упродовж довго- і короткострокового періодів;

- Спроби скористатися перевагами і сприяння існуючій конкуренції або її створення;

- Належне планування закупівлі, включаючи аналіз потреб;

- Розробка графіка закупівлі для досягнення найкращих можливих умов;

- Визначення необхідного рівня якості або результату.

- Конкуренція
- Недискримінація та об'єктивність
- Довіра

Величезне значення має створення посадовими особами, відповідальними за державну закупівлю, і підтримка ними довіри до своєї здатності і бажання розсудливо витратити державні кошти.

- Співпраця з іншими державними органами
- Спільні закупівлі;
- Участь у контрактах, що їх виконують інші міністерства або відомства;

- Залучення експертної допомоги інших міністерств і відомств;

- Обмін інформацією.

• Загальна оцінка вартості пропозицій

При плануванні закупівлі та оцінюванні пропозицій необхідно враховувати усі можливі чинники ефективності витрат закупівельної операції, обслуговування і зберігання.

Процес закупівлі – це тривалий процес, який починається з визначення потреби до постачання товарів, робіт і послуг. Цей процес також потребує певних витрат коштів.

У залежності від способів організації торгів закупівля може здійснюватися шляхом таких процедур:

- відкриті торги;
- двоступеневі торги;
- торги з обмеженою участю;
- запит цінових пропозицій (котирувань);
- закупівля в одного постачальника (виконавця).

Процедура відкритих торгів має використовуватись для закупівель, що характеризуються чітко визначеними однозначними специфікаціями і простою оцінкою.

Різновидом відкритих торгів є торги з попередньою кваліфікацією: на основі попередньої (досить короткої)

інформації, що представляється всіма бажаними брати участь у торгах, відбувається відсікання від подальшої участі компаній, які не відповідають кваліфікаційним вимогам у фінансовому, технічному, професійному й інших відношеннях.

Торги з обмеженою участю можуть використовуватися, якщо товари, роботи чи послуги через їх складний або спеціалізований характер можуть бути запропоновані обмеженою кількістю виконавців або якщо предмет закупівлі у зв'язку з його спеціальним призначенням є державною таємницею.

Двоступеневі торги можна застосовувати тоді, коли важко сформулювати однозначні тендерні специфікації.

Досить рідко застосовуються процедура закупівлі у одного виконавця: вони характеризуються наявністю одного оферента (наприклад, власника патенту) для проведення спеціальних чи робіт постачань.

Процедура запиту цінових пропозицій (котирувань) може використовуватися для закупівлі вже готових до вжитку товарів чи послуг, які не виробляються спеціально, чи за окремими специфікаціями закупівельної організації і для яких є діючий ринок на суму до 20 тис. євро.

Виділяються три основних категорії виконавців

проектів і учасників торгів:

- а) постачальники інвестиційних товарів;
- б) підрядчики;
- в) консультанти.

Організація закупівель товарів, робіт і послуг у рамках інвестиційного проекту на конкурсній основі включає ряд фаз і етапів, що складають у підсумку закупівельний цикл.

“Повний” цикл містить у собі такі основні фази:

1) підготовка специфікацій і тендерної документації; паралельно може бути підготовлене й опубліковане оголошення про закупівлі (у випадку якщо передбачений попередній добір постачальників, підрядчиків, консультантів – так називана “попередня кваліфікація”);

2) спеціальне повідомлення про закупівлі, розсилання тендерної документації попередньо відібраним фірмам; підготовка ними тендерних пропозицій і представлення в тендерний комітет;

3) відкриття торгів (розкриття тендерних пропозицій) і оцінка пропозицій; підготовка заключного висновку і визначення переможця;

4) підписання контракту;

5) виконання контракту і його закриття.

Правильна організація торгів, націлена на вибір найбільш оптимальної пропозиції, передбачає ретельну підготовку замовником (покупцем) документів для торгів (тендерної документації).

До складу тендерної документації, що розсилається замовником, включаються:

- 1) запрошення до участі в торгах;
- 2) інструкції учасникам торгів;
- 3) інформаційні карти;
- 4) загальні умови контракту;
- 5) спеціальні умови контракту;
- 6) заявка на товари і роботи;
- 7) технічні специфікації;
- 8) зразки форм.

Після закінчення терміну, передбаченого для підготовки і подачі тендерних пропозицій, замовник (звичайно через створений для цих цілей тендерний комітет) здійснює розкриття пропозицій і їхню оцінку.

У випадку попереднього кваліфікаційного відбору контракт присуджується тому учаснику торгів, чия пропозиція має найменшу облікову вартість, якщо тільки кваліфікація цього учасника торгів не зазнала з тих пір істотних змін на гірше, або учасник не одержав з того часу

додаткове замовлення, що вичерпує його можливості. З метою зниження ризиків замовник має в'яснити ці моменти. Якщо попередній кваліфікаційний відбір не проводився, потенційний переможець торгів має пройти наступний кваліфікаційний відбір.

Типи контрактів щодо проведення робіт. Контракти щодо робіт можна загалом поділити на дві основні групи:

- комплексні контракти,
- контракти на виконання.

Найбільш поширеними різновидами контрактів є такі:

- розподілений контракт,
- загальний контракт,
- контракт на проектування і виконання робіт (“під ключ”)

Розподілений контракт — це контракт, за яким кілька підрядників мають угоду з замовником, але не мають угод між собою.

Загальний контракт. У разі виконання загального контракту замовник не відповідає за координацію і розподіл обов’язків, що є типовим для розподіленого контракту. Замовник має угоду тільки з одним підрядником — генеральним підрядником.

Контракт на проектування і виконання робіт передбачає, що замовник укладає з підрядником угоду щодо проектування, а також виконання робіт.

Структура договору. Будь-який договір може бути умовно розділений на чотири частини:

- 1) преамбулу (чи вступну частину),
- 2) предмет договору,
- 3) додаткові умови договору,
- 4) інші умови договору.

Укладання договору. Порядок укладання договору полягає в тому, що одна зі сторін направляє іншій свої пропозиції про укладання договору (оферту), а інша сторона, одержавши оферту, приймає пропозицію укласти договір (акцепт). Відповідно особа, що зробила пропозицію, є оферентом, а особа, що прийняла пропозицію, — акцептантом (адресатом).

Під офертою розуміють пропозицію про укладання договору, що відповідає ряду обов'язкових вимог.

Оферта може бути представлена листом, телеграмою, факсом, а також проектом договору, розробленим стороною, що пропонує укласти договір.

Форма договору може визначатися за згодою сторін.

Виконання договору.

Виконання договору може бути покладено боржником на третю особу, за винятком випадків, коли боржник мусить особисто виконувати своє зобов'язання.

Завдання для поточного контролю.

Завдання 1. Підготувати реферати за темами:

1. Механізм державних закупівель на Україні.
2. Основні переваги проведення закупівель на конкурсних засадах.
3. Історичні основи виникнення торгів як способу закупівель.
4. Порядок і процедури проведення торгів в зарубіжних країнах (на вибір студента).
5. Двоступеневі торги: сутність та етапи проведення.
6. Контракти BOT (Build, Operate, Transfer) як різновид концесійних контрактів.
7. Досвід проведення земельних торгів в Україні.

Завдання 2. Надати відповіді на питання:

1. Роль тендерів в економіці України.
2. Назвати способи проведення тендерів.
3. Сутність відкритого способу проведення тендерів.
4. Сутність торгів з попередньою кваліфікацією.

5. Сутність закритого (з обмеженим доступом) способу проведення тендерів.

6. Склад та функції тендерного комітету.

7. Порядок підписання та подання тендерних пропозицій.

8. Основні принципи проведення тендерів (торгів).

9. Поняття та склад тендерної документації.

10. Назвати основних учасників торгів.

11. Назвати основні критерії оцінки тендерних пропозицій.

12. Типові причини відхилення конкурсних пропозицій.

13. Через яку фінансову установу проходять грошові потоки між замовником та генпідрядником, якщо інвестиційний проект замовника фінансується за рахунок державного бюджету?

14. Основні положення договору підряду.

15. Сутність угоди концесії.

16. Назвати зміст генеральної угоди (генерального договору).

17. Вказати способи встановлення термінів виконання зобов'язання за договором.

Завдання 3. Виберіть одну правильну відповідь із запропонованих варіантів

1. При проведенні закритих тендерів замовник запрошує до участі таку кількість підрядників, яка б забезпечила збереження конкуренції, але не менше ніж:

- а) 10;
- б) 5;
- в) 15;
- г) 3;
- д) 12;
- е) інша відповідь.

2. Тендерне забезпечення не може бути у вигляді:

- а) поруки;
- б) депозиту;
- в) банківського кредиту;
- г) завіреного чека;
- д) векселя;
- е) інша відповідь.

3. Застосування преференційної поправки до ціни виконання замовлення українськими претендентами використовується:

- а) незалежно від ціни;
- б) якщо їх ціна не перевищує ціну, запропоновану іноземними претендентами на 15%;
- в) якщо їх ціна не перевищує ціну, запропоновану іноземними претендентами на 5%;

г) якщо їх ціна не перевищує ціну, запропоновану іноземними претендентами на 50%;

д) якщо їх ціна не перевищує ціну, запропоновану іноземними претендентами на 30%;

е) інша відповідь.

4. Витрати на організацію та здійснення тендерів проводять за рахунок коштів:

а) замовника;

б) переможця тендеру;

в) підрядників, які подали свою оферту;

г) тендерного комітету;

д) субпідрядника;

е) інша відповідь.

5. Тендерну документацію затверджує:

а) замовник;

б) підрядник;

в) тендерний комітет;

г) переможець тендеру.

д) субпідрядник;

е) інша відповідь.

6. Вигода підрядника за угодою підряду на конкурсній основі полягає в тому, що:

а) йому відшкодовуються витрати за кошторисом та сума гарантованого прибутку;

б) він зацікавлений в зниженні витрат на будівництво, оскільки прибуток зафіксований у ціні;

в) він несе повну відповідальність за своєчасне завершення робіт;

г) він зацікавлений в зниженні витрат, оскільки прибуток не зафіксований у ціні.

д) інша відповідь.

7. Важливе значення при проведенні тендерів має:

а) економічна робота замовника;

б) науково-дослідна робота замовника;

в) організаційна робота замовника;

г) економічна робота підрядника.

д) інноваційна діяльність субпідрядника;

е) інша відповідь.

8. Типовими причинами відхилення конкурсних пропозицій є:

а) оферент є фірмою країни, що з політичних чи інших причин позбавляється права брати участь у конкурсах;

б) невідповідність пропозиції технічним критеріям;

в) відсутність або недостатня сума тендерного забезпечення;

г) пп. а - в.

д) інша відповідь.

9. Концесія - це:

а) договір (угода) про передачу державою в експлуатацію недержавним компаніям та іншим юридичним особам на певних умовах підприємств, землі, надр, інших господарських об'єктів з метою відбудови та розвитку національної економіки й освоєння природних ресурсів;

б) засноване на договорі строкове платне володіння і користування майном, необхідним недержавним компаніям та іншим юридичним особам для здійснення підприємницької діяльності;

в) строкове платне володіння, користування земельною ділянкою;

г) довгострокова оренда з можливістю викупу об'єкту наприкінці терміну дії договору за залишковою вартістю;

д) інша відповідь.

10.Комплект документів, який висвітлює всі технічні, організаційні і комерційні питання, що хвилюють учасників тендерних торгів:

- а) оферта;
- б) тендерний договір;
- в) тендерна документація;
- г) бізнес-план.
- д) кошторис;
- е) інша відповідь.

11. До участі в тендерах не допускаються підрядники, коли вони:

а) подали необ'єктивну інформацію щодо наявності виробничих потужностей;

- б) визнані банкрутами;
- в) не мають ліцензії на виконання відповідних робіт;
- г) пп. а,б, в;
- д) інша відповідь.

12. Суму тендерного забезпечення встановлює замовник виходячи з очікуваної ціни замовлення в розмірі:

- а) не більше ніж 10%;
- б) не більше ніж 1% ;
- в) не більше ніж 1,5%;

- г) не менше 10%;
- д) не більше 2%;
- е) інша відповідь.

13. Є такі види договорів:

- а) відкритий;
- б) закритий;
- в) розрахунковий;
- г) генеральний;
- д) приватний;
- е) інша відповідь.

14. Найважливішим принципом і умовою ефективного проведення тендерів є:

- а) забезпечення державної підтримки;
- б) забезпечення конкурсності при виборі постачальників, консультантів, підрядників;
- в) максимізація прибутків;
- г) мінімізація витрат;
- д) забезпечення іноземної підтримки;
- е) інша відповідь.

15. Закриті торги проводяться у випадку, коли:

- а) кількість підрядчиків, здатних виконати контракт, обмежена;

б) витрати на проведення відкритих торгів будуть не виправдано великими в порівнянні з вартістю замовлення;

в) проведення відкритих торгів є недоцільними через таємничість;

г) пп. а,б;

д) пп. а,б, в.

е) інша відповідь.

Завдання 4. Пов'язати наведені терміни з їх змістом. Для цього проставити ліворуч від номера терміна відповідну літеру.

Термін	Зміст
__(1) Генеральна угода	А. Ситуація, коли тендерні пропозиції мають право подавати всі зацікавлені підрядники.
__(2) Тендерний комітет	Б. Контракт, за яким кілька підрядників мають угоду з замовником, але не мають угод між собою.
__(3) Угода «під ключ»	В. Генпідрядник бере на себе зобов'язання забезпечити виконання на об'єкті майже всього комплексу робіт і поставок.
__(4) Концесія	Г. Постійний або тимчасовий орган, який створюється замовником та організатором торгів для їх проведення
__(5) Відкритий тендер	Д. Надання учасником замовнику гарантій щодо виконання ним зобов'язань, які виникають у зв'язку з поданням тендерних пропозицій.
__(6) Тендер	Є. Ситуація, коли тендерні пропозиції

	мають право подавати тільки ті претенденти, які за результатами попередньої кваліфікації допущені до участі в тендерах.
__ (7) Тендерне забезпечення	Ж. Пропозиція про укладання договору, що відповідає ряду обов'язкових вимог.
__ (8) Закритий тендер	З. Форма розміщення замовлення на будівництво, яка передбачає визначення підрядника шляхом конкурсного відбору кращої тендерної пропозиції за критеріями, які встановлюються замовником.
__ (9) Оферта	І. Надання органом місцевого самоврядування на платній та строковій основі юридичній або фізичній особі (СПД) права на будівництво та (або) управління (експлуатацію) об'єкта, за умови взяття суб'єктом підприємницької діяльності на себе зобов'язань по будівництву об'єкта.
__ (10) Розподілений контракт	К. Генпідрядник бере на себе виконання на об'єкті всього комплексу робіт і поставок і введення його в експлуатацію в установленний термін

Список використаної і рекомендованої літератури до теми

1. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003.
2. Положення про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти № 921 від 17.10.2008 р.

3. Положенні про порядок організації й проведення міжнародних торгів (тендерів) у сфері державних закупівель товарів (робіт, послуг) іноземного походження № 694 від 28 червня 1997 року.

4. Положення про порядок організації та проведення міжнародних конкурсів (тендерів) на укладання контрактів на користування надрами № 841 від 08.06.1998.

5. Положення про умови і порядок проведення тендерів (конкурсів) з визначення спеціалізованих організацій для реалізації арештованого державними виконавцями майна № 136/5 від 11.11.2003.

6. Про порядок затвердження інвестиційних програм і проектів будівництва та проведення комплексної державної експертизи № 1308 від 17.08.1998 р.

7. Бардиш Г. О. Проектне фінансування: Підручник. – 2-ге видання. – К.: Алерта, 2007. – 463 с.

8. Бардиш Г. О. Проектний аналіз: Підручник. - Львів: ЛБІ НБУ, 2004. - 485 с.

9. Богоявленська Ю.В. Проектний аналіз. - К.: Кондор, 2006. – 336 с.

10. Верба В. А., Загородніх О. А. Проектний аналіз: Підручник. - К.: КНЕУ, 2000. – 322 с.

11. Волков И.М., Грачева М.В. Проектный анализ: Учебник для вузов. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998.

12. Колтынюк Б.А. Инвестиционные проекты: Учебник для студ. вузов, обуч. по экон. спец.. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2002.

13. Куриленко Т.П. Проектне фінансування: Підручник. – К.: Кондор, 2006. – 208 с.

14. Кроль Ю.Я. Інвестиційне проектування: проблеми, шляхи розв'язання. – Х.: Основа, 2000.

15. Митяй О.В. Проектний аналіз: Підручник. – К.: Знання, 2011.

16. Правові та практичні аспекти державних закупівель в Україні. Методичний посібник/ Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України; Науково-дослідний економічний інститут Мінекономіки України; Шведський інститут громадського управління; Кол.авт. – К., 2002.

17. Рижиков В.С., Яковенко М.М., Латишева О.В. Проектний аналіз: Навч. Посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007 – 384 с.

18. Савчук В. П., Прилипко С. И., Величко Е. Г. Анализ и разработка инвестиционных проектов: Учебное пособие. - К.: Абсолют-В, Эльга, 1999. - 304 с.

19. Сергієнко С. Практика проведення тендерів у зовнішньоекономічній діяльності //Бізнес від 10 квітня 2012 (№ 15). - С. 128-130.

Тема 6. Проектно-кошторисна документація.

Основні терміни і поняття.

Проектна документація, проекту, кошторис проекту, робоча документація, бюджет проекту, кошторис, ТЕО, кошторисна документація, державні будівельні норми, план фінансування інвестиційного проекту, локальний кошторис, функції кошторису методи оцінки проектних затрат.

Розробка проектної документації на будівництво об'єктів здійснюється на основі затверджених (схвалених) Обґрунтувань інвестицій у будівництво підприємств, будинків і споруд. Проектною документацією деталізуються прийняті в обґрунтуваннях рішення й уточнюються основні технікоекономічні показники. Проектна документація, як правило, включає ТЕО (проект) будівництва і робочу документацію.

Основним документом, що регулює правові та фінансові взаємовідносини, взаємні зобов'язання і

відповідальність сторін, є угода (контракт), що укладається замовником з залучуваними ним для розробки проектної документації проектними, проектно будівельними організаціями, іншими юридичними і фізичними особами. Невід'ємною частиною договору (контракту) повинно бути завдання на проектування.

Найважливішими інструментами проектної діяльності є такі документи, як кошторис, бюджет, план фінансування інвестиційного проекту.

Кошторисна документація. Кошторисна документація готується насамперед, замовником проекту; виконується на контрактній (договірній) основі спеціалізованими організаціями: інженерноконсультативними фірмами або проектними інститутами.

Розробка кошторису проекту за технічним завданням замовника проекту узгоджується з підготовкою проектної документації.

Підготовка проектної (а також передпроектної) документації регламентується відповідними нормативними актами, насамперед державними будівельними нормами (ДБН).

Державні будівельні норми (Д.1.1.-1-2000) було

прийнято у 2000 році. Вони регламентують порядок визначення вартості будівництва, враховуючи оптові ціни на промислову продукцію, тарифи на транспортування вантажів, тарифні ставки на оплату праці.

ДБН орієнтовані, насамперед, на підготовку кошторисів за інвестиційними проектами.

Кошторис проекту що визначає майбутні витрати по реалізації проекту.

Найважливішими функціями кошторису проекту є:

— оцінка вартості (ціни) об'єкта інвестиційної діяльності;

— визначення потреби у фінансових ресурсах для реалізації проекту;

— підготовка розрахунків, на базі яких готуються інші важливі документи і робляться розрахунки за проектом (бюджет проекту, план фінансування, оцінка амортизаційних відрахувань, прогноз грошових потоків і т.д.);

— визначення орієнтованих цін контрактів на закупівлю товарів, робіт і послуг (для організації торгів, ведення переговорів та ін);

— контроль за витратами на реалізацію проекту;

— узгодження кошторису в складі проектної

документації у відповідних інстанціях і його схвалення (затвердження).

У міжнародній практиці при розробці кошторису досить широко використовується, так званий, ринковий (контрактний) метод. На міжнародному ринку об'єктів інвестиційної діяльності (або об'єктів капітального будівництва) основними учасниками їх створення є:

а) інженерно-консультаційні фірми;

б) постачальники машин, технологічного устаткування і матеріалів;

в) компанії, що здійснюють будівельномонтажні роботи (БМР) і пусконаладжувальні роботи (ПНР). Відповідно вартість такого специфічного (а нерідко й унікального) товару, як об'єкт інвестування (об'єкт будівництва), складається з трьох основних компонентів:

а) інженерно-консультаційні послуги;

б) машини, технологічне устаткування і матеріали;

в) БМР і ПНР.

Основним методом визначення суми витрат за розділом кошторису “Машини, устаткування, матеріали” є позиційний метод, що базується на визначенні ціни кожної “позиції” закупівель товарів.

Метод аналогій базується на припущенні, що на

міжнародному ринку відбувається нівелювання індивідуальних витрат окремих продуцентів аналогічного за призначенням устаткування; відхилення ж індивідуальної ціни від деякої середньосвітової при однаковому кінцевому ефекті може відбуватися тільки при деяких відмінностях якісних характеристик устаткування.

Поява на ринку нового зразка устаткування з тими чи іншими параметрами дозволяє досить точно визначити його ціну, навіть якщо офіційна цінова інформація відсутня або не викликає довіри. Зазначений метод іноді називають параметричним.

Швидко можна зробити сумарну оцінку за допомогою методу за укрупненими показниками, що представляє собою щось середнє між позиційним і параметричним методами. Усі закупівлі машин, устаткування, матеріалів розбиваються на декілька функціонально визначених “пакетів”, і ціна кожного з них визначається на основі питомих величин ціни корисного ефекту (потужності, швидкості, продуктивності) або інших важливих параметрів.

При складанні будівельних кошторисів може застосовуватися також більш дешевий і швидкий метод укрупнених показників. Одним з його різновидів є так

званий “сегрегаційний метод”, запропонований американською компанією “Marshall & Swift Publication” і широко використовуваний сьогодні проектними бюро, консультаційними і будівельними компаніями, страховими товариствами.

Метод прив’язки до вартості технологічного устаткування. Він базується на накопиченні і відпрацьовуванні цінової інформації за проектами ряду галузей, у результаті чого визначається деякий усереднений відсоток, що визначає частку технологічного устаткування в загальному обсязі інвестицій у проект стосовно до даного сектора і даного виробництва.

Якщо кошторис проекту визначає загальну потребу у фінансуванні, то в ході практичної реалізації проекту виникає необхідність планувати витрати коштів на річній, кварталній і навіть місячній основі. Кошторис проекту розподілений у часі на основі календарного плану провадження робіт являє собою бюджет проекту. Бюджет проекту, як і більшість інших проектних документів, у ході реалізації проекту піддається кількаразовим коректуванням у результаті уточнень як кошторису, так і календарного плану провадження робіт. Бюджет як інструмент управління проектом виконує такі основні функції:

— планування фінансових ресурсів, необхідних для провадження робіт по проекті;

— контроль за виконанням кошторису й оперативне виявлення відхилень, що виникають.

Основними елементами фінансового плану є:

- 1) планований звіт про проектні прибутки і збитки;
- 2) планований баланс за проектом;
- 3) план грошових потоків (cash-flow).

При цьому найбільш важливим елементом розділу для оцінки комерційної життєздатності проекту є план грошових потоків. Цей документ, у свою чергу, складається з трьох розділів:

- грошові потоки від виробничої діяльності;
- грошові потоки від інвестиційної діяльності;
- грошові потоки від фінансової діяльності.

План фінансування проекту –не що інше, як кошторис проекту в розрізі основних джерел фінансування робіт з реалізації проекту на інвестиційній фазі.

Основними розділами плану фінансування є:

- 1) внутрішні ресурси підприємства (насамперед, у вигляді прибутку й амортизаційних відрахувань);
- 2) залучені ресурси.

Другий розділ може включати такі позиції, як:

- банківські кредити;
- інші позикові засоби;
- бюджетне цільове фінансування;
- інвестиції у вигляді паїв у статутний капітал і коштів від продажу акцій;
- гранти, субсидії материнських холдингових структур.

План фінансування проекту в часовому розрізі являє собою бюджет проекту у розрізі окремих джерел фінансування.

Завдання для поточного контролю.

1. Розробка проектної документації на будівництво об'єктів здійснюється на основі затверджених:

- а) Обґрунтувань інвестицій у будівництво підприємств, будинків споруд;
- б) інноваційних продуктів;
- в) розрахункових даних бухгалтерії підприємства;
- г) розрахункових даних податкової служби;
- д) розрахункових даних проектної організації;
- е) інша відповідь.

2. Для об'єктів, що будуються за проектами масового і повторного застосування, на основі обґрунтування інвестицій у будівництво може розроблятися:

- а) інноваційний проект;
- б) робочий проект;
- г) основний проект;
- д) допоміжний проект;
- е) інша відповідь.

3. Кошторисна документація готується:

- а) Президентом України;
- б) Кабінетом Міністрів України;
- в) Замовником проекту;
- г) головним бухгалтером організації;
- д) головним інженером організації;
- е) інша відповідь.

4. Кошторис проекту це:

- а) документ, що визначає майбутні витрати по реалізації проекту;
- б) документ, що визначає інноваційний розвиток підприємства;
- в) документ, що визначає стратегічний розвиток підприємства;

г) документ, що підтверджує маркетингове дослідження;

д) документ, що відслідковує фінансові ризики;

е) інша відповідь.

5. Головною метою складання кошторису є визначення:

а) економічних потреб замовника проекту;

б) практичних потреб замовника проекту;

в) фінансових потреб замовника проекту;

г) інвестиційних потреб замовника проекту;

д) інноваційних потреб замовника проекту;

е) інша відповідь.

6. Об'єкт будівництва складається з ... основних компонентів:

а) п'яти;

б) чотирьох;

в) одного;

г) трьох;

д) двох;

е) інша відповідь.

7. Пропорції між основними компонентами витрат на створення об'єкта інвестування залежать від:

а) галузевого профілю проекту;

- б) ринкового профілю проекту;
- в) фінансового профілю проекту;
- г) економічного профілю проекту;
- д) інноваційного профілю проекту;
- е) інша відповідь.

8. Бюджет як інструмент управління проектом виконує такі функції:

- а) здійснює управління майном підприємства;
- б) мобілізує тимчасово вільні кошти і перетворює їх у капітал;
- в) вирішує питання підготовки та перепідготовки персоналу;
- г) розробляє промислову політику підприємства;
- д) планує фінансові ресурси, здійснює контроль за виконанням кошторису;
- е) інша відповідь.

9. Найбільш важливим елементом розділу для оцінки комерційної життєздатності проекту є:

- а) експертиза проекту;
- б) план грошових потоків;
- в) екологічна частина проекту;
- г) дендропроєкт;
- д) план технічно-економічного обґрунтування;

е) інша відповідь.

10. План грошових потоків складається з ...

розділів:

- а) п'яти;
- б) десяти;
- в) трьох;
- г) семи;
- д) дев'яти;
- е) інша відповідь.

11. Основними розділами плану фінансування є:

- а) внутрішні ресурси підприємства, залучені ресурси підприємства;
- б) маркетинговий план підприємства;
- в) стратегічний план підприємства;
- г) аналітичний розрахунки;
- д) статичні дані;
- е) інша відповідь.

12. Якщо до реалізації проекту планується залучити декілька учасників фінансування, то план фінансування формується:

- а) за наказом директорів інших фірм;
- б) за наказом головного бухгалтера;
- в) у ході переговорів між фірмою ініціатором

проекту і учасником;

г) у ході переговорів між Мінфіном та Кабміном України;

д) за домовленістю прорабів будівництва;

е) інша відповідь.

13. План фінансування проекту у часовому розрізі це:

а) фрагмент проекту фінансування;

б) окрема частина проекту фінансування;

в) Головна частина проекту фінансування;

г) бюджет проекту у розрізі окремих джерел фінансування;

д) бюджет проекту у розрізі головних джерел фінансування;

е) інша відповідь.

14. Кошторис проекту може бути використаний як основа для складання такого важливого документа як:

а) фінансового плану проекту;

б) бізнес-плану;

г) дендро-плану;

д) маркетингового плану;

е) інша відповідь.

15. План грошових потоків проекту дозволяє знайти:

- а) дефіцит фінансових ресурсів на окремих етапах робіт;
- б) дефіцит робочої сили в будівництві;
- в) дефіцит інженерно-технічного складу;
- г) дефіцит будівельного обладнання та устаткування;
- д) недостатню кількість кваліфікованих спеціалістів;
- е) інша відповідь.

16. Дефіцит фінансових ресурсів виникає тільки:

- а) в передінвестиційній фазі;
- б) на інноваційній фазі;
- в) після впровадження проекту;
- г) після одержання прибутку від інвестицій;
- д) в інвестиційній фазі;
- е) інша відповідь.

17. Кошторис проекту розділений у часі на основі календарного плану провадження це:

- а) бюджет проекту;
- б) грошовий потік;
- в) інноваційний проект;
- г) бізнес - план;

- д) рекламний проект;
- е) інша відповідь.

18. Основою для розрахунку витрат на придбання нових технологій і знань будуть:

- а) загальні умови придбання таких технологій;
- б) оцінка додаткового фінансового ефекту від їхнього користування або контрактні ціни аналогічних угод;
- в) вибірккові ціни аналогічних проектів;
- г) комерційні ціни таких угод;
- д) стабільні ціни аналогічних проектів;
- е) інша відповідь.

19. У залежності від конструкційних особливостей усі будинки промислового і цивільного призначення поділяються на:

- а) два класи;
- б) три класи;
- в) чотири класи;
- г) п'ять класів;
- д) шість класів;
- е) інша відповідь.

20. Витрати на інженерно-консультаційні послуги становлять:

- а) 2-4%;
- б) 4-6%;
- в) 4-8%;
- г) 3-6%;
- д) 5-10%;
- е) інша відповідь.

Список використаної і рекомендованої літератури до теми

1. Афанасьев Н.В., Телишевская Л.И. Проектный анализ: Конспект лекций. – Х.: Изд-во ХГЭУ. – 2001.
2. Бардиш Г.О. Проектный анализ: Підручник. – К.: Знання. – 2006.
3. Богоявленська Ю.В. Проектний аналіз: Навчальний посібник. – К.: Кондор. – 2004.
4. Верба В.А., Гребешкова О.М., Востряков О.В. Проектний аналіз: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисцип. – К.: КНЕУ. 2002.
5. Верба В.А., Загородніх О.А. Проектний аналіз: Підручник. - К.: КНЕУ. - 2000.
6. Проектний аналіз : навч. посібник / О.В. Митяй. К. : Знання, 2011. 312 с.

7. Проектний аналіз: навчальний посібник / Р.Б.Тян, О.Б.Ватченко, Є.Ш. Ісхаков, О.В. Оскома - Дніпропетровськ: Дніпропетровська державна фінансова академія, 2009.

8. Проектний аналіз Автор: Богоявленська Ю.В. Видавництво: Кондор Год: 2006 С.: 336

9. Управление инвестициями: В 2х т. Т.1 / В.В. Шеремет, В.М. Павлюченко, В.Д. Шапиро и др. – М.: Высшая школа, 1998.

10. Батенко Л. Е. Управління проектами.: Навч. посіб. ЦУЛ.К.:2005-231с.

11. Батенко Л.П. та ін. Управління проектами: Навч. посіб. / Л.П. Бутейко, О.А. Загородніх, В.В. Ліщинська. – К.: КНЕУ, 2005. – 231.

12. Жуков В. В. Проектне фінансування. Навч. посіб. 3-ге.вид. К.:2006-248 с.

13. Загвойська Л.Д. Економічний аналіз інвестиційних проектів: Навч. посіб. / Л.Д. Загвойська, Т.Є. Масенко, М.М. Якуба. – Л.: Афіша, 2006. – 320 с.

14. Капітальні інвестиції: на прикладі житлового будівництва в Україні: [монографія] / К.В. Паливода. - К. : Знання, 2009. – 711 с.

15. Ковшун Наталія Едуардівна. Аналіз та планування проектів : навч. посібник/ Н. Е. Ковшун ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т водного господарства та природокористування. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 344 с.

16. Управління проектами : навч. посібник/ [Л. О. Збаразська та ін.] ; М-во освіти і науки України. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 168 с.

17. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навчальний посібник. — К.: Каравела, 2008. — 432 с.

18. Череп А.В. Інвестознавство: Підручник. – К.: Кондор, 2006.- 398с.

Тема 7. Експертиза проекту.

Основні терміни і поняття.

Експертиза проекту, комплексна державнаекспертиза інвестиційних програм та проектів,технічна експертиза, економічна експертиза, комерційна експертиза,попередня експертизаінвестиційних проектів, екологічна експертиза, інституційна експертиза, фінансова експертиза,соціальна експертиза, поглиблена

експертиза інвестиційного проекту.

Під експертизою проектуають на увазі його оцінку зацікавленими або незалежними організаціями за формальними та неформальними критеріями. Завданням експертизи є перевірка раціональності проекту, визначення доцільності його реалізації. Саме завдяки експертизі приймається остаточне рішення про прийняття і/або відхилення проекту. Звичайно експертизу виконують за окремими складовими.

Експертиза забезпечує детальний аналіз усіх аспектів проекту та його наслідків. На цьому етапі закладається основа для реалізації проекту. План проекту, прийнятий на етапі експертизи, є базою для оцінки успішності проекту. Експертизі можуть підлягати як проект, так і організації, які беруть участь у реалізації проекту.

Комерційна експертизапроводиться для оцінки прийнятності, доступності і цінової привабливості залучених до проекту ресурсів, ринкових тенденцій і перспектив продукції, яка виробляється, а також цінової політики на товар, що випускається. Особливу увагу експерти приділяють оцінці заходів щодо придбання сировини і матеріалів, а також продажу продукції проекту.

Технічна експертиза, повинна визначити переваги технічних пропозицій, їх адекватність можливостям місцевих умов і витратам.

Технічній експертизі підлягають:

- масштаб проекту,
- місце розташування проекту,
- доступність залучених сировинних матеріалів та обладнання,
- рівень розвитку виробничої і соціальної інфраструктури,
- величина витрат і система їх регулювання,
- процеси, матеріали, обладнання та надійність технічних систем;
- придатність технічного плану для місця розташування проекту;
- доступність та якість потрібних для проекту ресурсів.

Екологічна експертиза провадиться з метою визначення впливу проекту на екосистему, а також оцінки наслідків негативного впливу проекту на повітряний та водний басейни, ступінь екологічного ризику, пов'язаний з його реалізацією.

Екологічна експертиза дозволяє оцінити вплив

проекту на навколишнє середовище в таких напрямках:

- забруднення повітряного басейну, ґрунтів та водойм;

- зниження біологічної різноманітності;

- перевезення, використання або віддалення небезпечних чи токсичних відходів:

- засоленість та заболоченість земель.

Інституційна експертиза, тобто оцінка адміністративно-управ-лінських аспектів здійснення проекту, виконується з метою визначення можливості реалізації проекту в заданому політичному, економічному та правовому середовищах, а також для встановлення організаційних умов, які дозволяють успішно досягти поставлених проектних цілей.

Інституційні аспекти експертизи містять:

- обґрунтування можливостей реалізації проекту в існуючому політичному, економічному та правовому середовищі;

- мотивацію формування команди проекту;

- оцінку потенціалу та структури організації, що здійснює проект;

- визначення організаційних змін, необхідних для успішної реалізації проекту;

— визначення критеріїв, які використовуються для оцінки правильної й раціональної організації.

Фінансова експертиза передбачає оцінку фінансової спроможності об'єкта, що здійснює реалізацію проекту, обґрунтованість фінансових прогнозів, здатність своєчасного забезпечення покриття платежів за позичками, фінансові наслідки проекту для інвесторів, замовників і підприємства, що реалізують проект.

Фінансова експертиза дає змогу перевірити фінансову життєздатність проекту і визначити заходи, необхідні для обґрунтованого фінансового управління проектом.

Соціальна експертиза дозволяє визначити масштаби впливу проекту на соціальне середовище, вигоди, які отримують мешканці регіону реалізації проекту, а також можливий негативний вплив проекту на населення.

Економічна експертиза покликана оцінити проект з точки зору національних інтересів, суспільства в цілому, у тому числі відповісти на запитання, чи доцільне використання проектом національних ресурсів, чи існують адекватні стимули для різних учасників проекту, що передбачає сприяння національному розвитку.

Розроблені проекти та їх кошторисна документація

на будівництво об'єктів обов'язково підлягають комплексній державній експертизі до їх затвердження.

Комплексна державна експертиза інвестиційних програм і проектів будівництва включає:

— державну інвестиційну експертизу інвестиційних програм та проектів будівництва;

— державну санітарно-гігієнічну експертизу інвестиційних програм та проектів будівництва;

— державну екологічну експертизу інвестиційних програм та проектів будівництва об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України;

— державну експертизу проектнокошторисної документації у частині пожежної безпеки;

— державну експертизу проектів будівництва об'єктів виробничого призначення у частині охорони праці;

— державну експертизу інвестиційних програм, що стосується енергозбереження, та енерготехнологічної частини проектно-кошторисної документації.

Проведення комплексної державної експертизи забезпечується відповідальними виконавцями — службами Укрінвестекспертизи, які згідно із законодавством:

1) укладають договори на проведення комплексної державної експертизи з інвесторами (замовниками);

2) залучають на договірних засадах виконавців складових частин комплексної державної експертизи;

3) визначають обсяги та разом із виконавцем окремої складової частини комплексної експертизи — вартість робіт;

4) видають комплексні експертні висновки.

Визначення характеристик компанії&заявника і галузі, де вона діє. Приступаючи до аналізу першого етапу, експерт повинен, зрозуміти, чи відноситься галузь, де цей проект буде реалізовуватися, до числа пріоритетних, тобто підтримуваних Урядом чи забезпечуватимуться значні прибутки інвесторів.

Оцінка умов інвестиційної угоди. Оцінюючи умови інвестиційної угоди, що пропонується фірмою-реципієнтом інвестору, потрібно визначити, яка частина акцій буде продана при реалізації інвестиційної угоди і за яку ціну.

Аналіз фінансової звітності за звітний рік і поточної фінансової звітності. Комплект фінансової звітності (баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів) додається до інвестиційного проекту у вигляді додатків, а їхня характеристика дається у

відповідному розділі бізнес-плану. Аналіз балансу здійснюється за стандартною процедурою.

Оцінка керівної команди компанії-заявника. Діяльності інвестиційних фірм свідчить, що вони надають цьому аспекту великого значення. Експерт намагається одержати відповідь на такі запитання:

- який досвід попередньої роботи в менеджерів фірми;
- яких успіхів вони домоглися; як довго вони працюють разом;
- наскільки збалансована структура управлінської команди.

Виявлення особливостей проекту. Аналіз особливостей проекту проводиться у формі пошуку відповідей на такі запитання: чи володіє фірма власним патентом чи “ноу-хау”; яких успіхів вона домоглася у сфері маркетингу, виробництва, фінансів; яке її географічне розміщення стосовно ринків збуту; чи може даний проект стати основою нового напрямку.

Загальний аналіз бізнес-плану. Експертиза бізнес-плану, як правило, починається після зустрічі з реципієнтом (підприємцем), у ході якої одні питання можуть бути зняті, а інші, навпроти, можуть виникнути.

Після підведення підсумків зустрічі необхідно зайнятися вивченням документів, тобто бізнес-планів і додатків до нього.

У ході попередньої експертизи аналізується, фінансовий стан підприємства, здійснюється попередня фінансова оцінка інвестиційного проекту. Результати попередньої експертизи є підставою для проведення поглибленої експертизи інвестиційного проекту. Під час попередньої експертизи проекту проводиться також аналіз проектних ризиків, причин їх виникнення та розробляються заходи страхування від ризиків. Паралельно з цим розробляються схеми фінансування проекту, розраховуються альтернативні варіанти, корегуються вхідні дані проекту.

Грунтовно проводять фінансовоекономічну експертизу інвестиційного проекту інвестори, які вкладають свої кошти в акціонерний капітал проекту та стають його співвласниками та кредитори, які дають гроші в борг і не стають співвласниками проекту, їх турбує, у першу чергу, надійне та своєчасне повернення боргу з відсотками.

Розгляд та попередня оцінка наданого інвестиційного проекту проводиться кредитором у такій

послідовності:

1. Реєстрація поданого інвестиційного проекту та внесення до інформаційної бази даних інвестиційних проектів.

2. Проведення попереднього аналізу та оцінки представленого інвестиційного проекту.

3. Надання відповіді замовнику проекту щодо проведеного аналізу та оцінки поданого інвестиційного проекту.

Експертиза інвестиційного проекту здійснюється після надання позичальником повного пакету документів, у тому числі розширеного бізнес-плану, а також отримання відділом експертизи інвестицій додаткової інформації з незалежних джерел.

Фахівець відділу експертизи інвестицій вивчає:

— ТЕО, технічний та технологічний стан обладнання та виробництва продукції.

— Поточні та річні фінансові звіти українських юридичних осіб, що планують брати участь у проекті, дані аудиторських перевірок, інформацію обслуговуючих банківських та податкових установ.

— Інформацію державних установ щодо наявності і змісту державних програм розвитку, державних

замовлень, маркетингові дослідження та дослідження відносин із партнерами, постачальниками та замовниками, здійснює аналіз контрактів, для реалізації яких планується залучення інвестицій.

— Програми соціального та кадрового розвитку підприємств.

— Дослідження незалежних структур щодо комерційного та соціально-економічного середовища навколо сфери діяльності проекту.

За результатами експертизи інвестиційних проектів, кредитор, зацікавлений у цьому проекті, приймає одне з таких рішень:

— Кредитування для проекту може бути надане.

— Кредитування може бути надане після виконання певних умов.

— Кредитування не може бути надане, але до розгляду питання можна згодом повернутися.

— Кредитування не може бути надане.

Завдання для поточного контролю.

1. Експертиза проекту це:

а) оцінка зацікавленими або незалежними

організаціями за формальними та неформальними критеріями;

б) оцінка фізичною особою того або іншого проекту за різними критеріями;

в) оцінка податковою організацією інвестиційного проекту за різними критеріями;

г) оцінка незалежного аудиторського фірмою проекту за різними критеріями;

д) оцінка міжнародною спільнотою проекту за різними критеріями;

е) інша відповідь.

2. Завдяки експертизі приймається ... рішення прийняття, або відхилення проекту:

а) попереднє рішення;

б) остаточне рішення;

в) загальне рішення;

г) зважене рішення;

д) інше рішення;

е) інша відповідь.

3. Експертиза забезпечує ... аналіз усіх аспектів проекту та його наслідків.

а) детальний;

б) поетапний;

- в) рідкий;
- г) складний;
- д) основний;
- е) інша відповідь.

4. План проекту експертизи, прийнятий на етапі експертизи, є:

- а) фрагментом для оцінки ефективності проекту;
- б) початком фінансування проекту;
- в) базою для оцінки успішності проекту;
- г) ефективності проекту;
- д) основним грошовим еквівалентом;
- е) інша відповідь.

5. Завданням експертизи проекту є визначення:

- а) перевищення позитивних результатів проекту над негативними;
- б) перевищень інноваційних впроваджень над інвестиційними;
- в) перевищень економічних показників над фінансовими;
- г) перевищень статистичних показників над статистичними;
- е) інша відповідь.

6. Особливу увагу при комерційній експертизі

експерти приділяють:

а) щодо основних споруд, цехів, технологічних ліній;

б) щодо обладнання, устаткування, електропостачання;

в) оцінки заходів щодо прийняття сировини і матеріалів, продажу продукції проекту;

г) негативному впливу проекту на повітряний та водний басейни;

д) мотивації формування команди проекту;

е) інша відповідь.

7. Технічна експертиза повинна визначити:

а) переваги технічних пропозицій;

б) засоленість та заболоченість земель;

в) визначити критерії для оцінки правильної й раціональної організації:

г) рентабельність проекту;

д) фінансові наслідки для замовників;

е) інша відповідь.

8. Екологічна експертиза дозволяє оцінки вплив проекту ... середовище:

а) віртуальне;

б) минуле;

- в) загальне;
- г) інше;
- д) навколишнє;
- е) інша відповідь.

9. Інституцій на експертиза використовується з метою визначення виконується з метою визначення можливості реалізації проекту в:

- а) екологічному, фінансовому середовищі;
- б) політичному, економічному, правовому середовищі;
- в) інноваційному та екологічному середовищі;
- г) інноваційному та фінансовому середовищі;
- е) інша відповідь.

10. Розроблені проекти та їх кошторисна документація на будівництво об'єктів обов'язково підлягають:

- а) приватній експертизі до їх затвердження;
- б) експертизі податкової організації;
- в) експертизі Кабінету Міністрів України;
- г) експертизі Верховної Ради України;
- д) комплексній державній експертизі до їх затвердження;
- е) інша відповідь.

11. Проведення комплексної державної експертизи до її затвердження проводиться:

- а) Податковою службою України;
- б) страховими компаніями;
- г) консалтинговими фірмами;
- д) банківськими установами;
- е) інша відповідь.

12. У ході попередньої експертизи проекту аналізується:

- а) фінансовий стан підприємства, здійснюється попередня фінансова оцінка інвестиційного проекту;
- б) економічна діяльність підприємства;
- в) маркетинговий план;
- г) вся продукція, яку випускає дане підприємство;
- д) будівлі, споруди, устаткування, яке належить даному підприємству;
- е) інша відповідь.

13. Метою попереднього розгляду та фінансового аналізу проекту є:

- а) надання інформаційної з інноваційного розвитку підприємства;
- б) надання неупередженої інформації з екологічного забруднення;

- в) визначення місця забудівлі проектна;
- г) визначення джерела фінансування з внесенням проекту до інформаційної бази даних інвестиційних проектів;
- д) надання інформації з дендроплану забудівлі для користувачів;
- е) інша відповідь.

14. Основними критеріями оцінки діяльності замовника є:

- а) надходження грошових потоків;
- б) виплата заробітної плати робітникам підприємства;
- в) окупність проекту, фінансова та виробнича діяльність, платоспроможність підприємства;
- г) надходження до соцкультпобуту фірми;
- д) виплата дивідендів робітникам фірми;
- е) інша відповідь.

15. Власний внесок підприємства-замовника в рамках інвестиційного проекту повинен складати не менше ... % від необхідної суми проекту:

- а) 10%;
- б) 60%;
- в) 30%;

- г) 50%;
- д) 70%;
- е) інша відповідь.

16. Поглиблена експертиза інвестиційного проекту здійснюється після надання позичальником;

- а) неповного пакету документів та бізнес-плану;
- б) повного пакету документів, розширеного бізнес-плану, додаткової інформації;
- в) часткового пакету документів, розширеного та фінансового плану;
- г) вибіркового пакету документів та фрагменту фінансового плану;
- д) вибірових показників фінансової діяльності фірми;
- е) інша відповідь.

17. За умови прийняття кредитом позикового рішення про надання коштів, відділ експертизи інвестицій надсилає замовнику:

- а) загальне положення про прийняття заходів;
- б) висновок про прийняття рішення;
- в) наказ про прийняття рішення;
- г) письмове повідомлення та погоджує графік оформленням відповідних документів;

- д) інший документ;
- е) інший документ.

18. У разі незадоволеного результату експертизи інвестиційного проекту, замовник одержує від відділу експертизи інвестицій:

- а) обґрунтовану програму дій на майбутнє;
- б) новий бізнес-план;
- в) новий інвестиційний проект;
- г) новий інноваційні продукти;
- д) новий аудиторський висновок;
- е) інша відповідь.

Список використаної і рекомендованої літератури до теми

1. Постанова Кабінету Міністрів України “Про порядок затвердження інвестиційних програм і проектів будівництва та проведення їх комплексної державної експертизи” від 11 квітня 2002р. №483.

2. Проектний аналіз: Навчальний посібник / Москвін В.О. та ін. – К.: ТОВ “Лібра”, 1998.

3. Афанасьев Н.В., Телишевская Л.И. Проектный анализ: Конспект лекций. – Х.: Изд-во ХГЭУ. – 2001.

4. Бардиш Г.О. Проектний аналіз: Підручник. – К.: Знання. – 2006.

5. Богоявленська Ю.В. Проектний аналіз: Навчальний посібник. – К.: Кондор. – 2004.

6. Верба В.А., Гребешкова О.М., Востряков О.В. Проектний аналіз: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисцип. – К.: КНЕУ. 2002.

7. Проектний аналіз : навч. посібник / О.В. Митяй. К. : Знання, 2011. 312 с.

8. Проектний аналіз: навчальний посібник / Р.Б.Тян, О.Б.Ватченко, Є.Ш. Ісхаков, О.В. Оскома - Дніпропетровськ: Дніпропетровська державна фінансова академія, 2009.

9. Батенко Л. Е. Управління проектами.: Навч. посіб. ЦУЛ.К.:2005-231с.

10. Жуков В. В. Проектне фінансування. Навч. посіб. 3-ге.вид. К.:2006-248 с.

11. Загвойська Л.Д. Економічний аналіз інвестиційних проектів: Навч. посіб. / Л.Д. Загвойська, Т.Є. Масенко, М.М. Якуба. – Л.: Афіша, 2006. – 320 с.

12. Капітальні інвестиції: на прикладі житлового будівництва в Україні: [монографія] / К.В. Паливода. - К. : Знання, 2009. – 711 с.

Тема 8. Фінансове забезпечення

Основні терміни і поняття.

Інвестиційні ресурси, середньозважена вартість капіталу, статутний капітал, змішане фінансування, статутний капітал, джерела інвестування, фінансові ресурси, власні джерела інвестування, залучені джерела інвестування, моделі оцінки вартості позикового капіталу, модель CAPM, державний інвестиційний кредит, боргове фінансування, позикові джерела інвестування, самофінансування, акціонування, фінансування за рахунок дотацій, банківський інвестиційний кредит, банківський інвестиційний кредит, андеррайтинг (викуп корпоративних облігацій), вартість інвестиційного капіталу, державний інвестиційний кредит, міжнародний інвестиційний кредит, податковий інвестиційний кредит, товарний інвестиційний кредит (лізинг), середньозважена вартість капіталу, моделі оцінки вартості позикового капіталу, вартість інвестиційного капіталу, модель CAPM, модель прогнозованого потоку дивідендів, модель прибутку на акцію, ефект фінансового важеля (лівереджу). Інвестиційні ресурси, фінансові ресурси, джерела інвестування, власні

джерела інвестування, залучені джерела інвестування, позикові джерела інвестування, самофінансування, акціонування, боргове фінансування, фінансування за рахунок дотацій, змішане фінансування, міжнародний інвестиційний кредит, податковий інвестиційний кредит, товарний інвестиційний кредит (лізинг), андеррайтинг (викуп корпоративних облігацій), модель прогнозованого потоку дивідендів, модель прибутку на акцію, ефект фінансового важеля (лівереджу).

Базою формування інвестиційних ресурсів підприємства може бути капітал, призначений для збільшення статутного фонду та реінвестицій, зокрема, це: чистий прибуток, амортизаційні відрахування; кошти, одержані від реалізації капітальних активів; надходження від продажу окремих фінансових інструментів та інші джерела.

Основною метою формування інвестиційних ресурсів підприємства – є задоволення потреб у придбанні необхідних інвестиційних активів та оптимізація їх структури з позицій забезпечення ефективних результатів інвестиційної діяльності.

Формування інвестиційних ресурсів має базуватися на таких принципах:

1. Принцип урахування перспектив розвитку інвестиційної діяльності.

2. Принцип забезпечення відповідності обсягу залучених інвестиційних ресурсів обсягу інвестиційних потреб підприємства.

3. Принцип забезпечення оптимальної структури інвестиційних ресурсів із позицій ефективної інвестиційної діяльності.

4. Принцип забезпечення мінімізації витрат з формування інвестиційних ресурсів із різних джерел.

5. Принцип забезпечення високоефективного використання інвестиційних ресурсів у процесі інвестиційної діяльності.

Реалізація цих принципів є основою процесу управління формування інвестиційними ресурсами підприємства.

Загальний обсяг необхідних інвестиційних ресурсів у плановому періоді визначатиметься за такою формулою:

$$S_{IP} = PIP + \Delta FI,$$

де S_{IP} — загальний обсяг необхідних інвестиційних ресурсів у плановому періоді;

PIP — потреба в інвестиційних ресурсах для реалізації реального інвестиційного проекту;

ΔFI — передбачений обсяг приросту портфеля фінансових інвестицій.

Після визначення загального обсягу інвестиційних ресурсів, інвестор має визначити, яка їх частка буде профінансована за рахунок власних коштів, а яка за рахунок позичених чи залучених.

Джерела інвестування можна класифікувати за такими ознаками:

- за відносинами власності;
- за видами власності;
- за рівнями власників.

У залежності від виду коштів існують такі методи фінансування інвестиційної діяльності, як самофінансування, акціонування, боргове фінансування, фінансування за рахунок дотацій, змішане фінансування.

Самофінансування — здійснюється виключно за рахунок власних коштів. Цей метод є основним для реалізації невеликих інвестиційних проектів індивідуальних інвесторів.

Серед основних джерел фінансування інвестиційних проектів, зокрема реальних, постійно зростає роль економічна та податкова роль амортизаційних відрахувань, які формуються в результаті переносу вартості основних

фондів на вартість продукту та в сукупності складають амортизаційних фонд.

Акціонування — метод, який використовується для фінансування великих інвестиційних проектів із значними строками окупності витрат.

Боргове фінансування — застосовується при фінансуванні інвестиційних проектів з високою нормою прибутковості (яка перевищує ставку позичкового відсотка) та незначними строками окупності витрат.

Банківський інвестиційний кредит — це основна форма інвестиційного кредиту, при якій грошові кошти на фінансування інвестиційних проектів надаються банківськими установами у тимчасове користування та з виплатою відсотку.

Строкові кредити підприємцям призначаються для фінансування довго- та середньострокових інвестицій, таких як покупка обладнання, або будівництво споруд, строком більше одного року.

Револьверне кредитування — або револьверна кредитна лінія — дозволяє фірмі-боржнику запозичити кошти в межах визначеного ліміту, погашати всю суму запозичень або її частку та проводити при необхідності повторне запозичення в межах строку дії кредитної лінії.

Основними видами кредитних ліній є:

а) поновлювальна (револьверна), тобто клієнт, використавши тапогасивши всю заборгованість по кредитній лінії, може знову користуватися нею;

б) не поновлювальна, після видачі та погашення позички, у межахкредитної лінії, відносини між позичальником та банком закінчуються;

в) “рамкова” кредитна лінія відкривається банком для оплати рядупоставок певних товарів у межах одного контракту, який реалізуєтьсяпротягом року або іншого періоду, наприклад, фінансування поставкиобладнання при здійсненні інвестиційного проекту;

г) кредитна лінія “із повідомленням” клієнту про верхню межу кредитування, перевищення межі, або недопустимо, або за перевищення стягуються більші відсотки;

д) “підтверджена” – щоразу клієнт узгоджує умови конкретної сумипозички в межах кредитної лінії.

Проектні кредити (проектне фінансування)— є найбільшризикованими кредитами — або кредитами на фінансування поповненняосновного капіталу, яке в майбутньому забезпечить надходження готівки.

Проектні кредити можуть надаватися:

- без права регресу на позичальника;
- з частковим регресом на позичальника;
- з повним регресом на позичальника;
- на консорціальних засадах.

Державний інвестиційний кредит – це сукупність кредитних відносин, у яких кредитором є держава, а позичальником підприємства, які належать до державної форми власності.

Міжнародний інвестиційний кредит – це економічні відносини між державами, іноземними банками і фірмами з приводу фінансування інвестиційної діяльності на засадах повернення у певні строки та, як правило, із виплатою процента (детально ця форма інвестиційного кредиту розглядається у дев'ятому розділі роботи).

Податковий інвестиційний кредит – це відстрочка сплати податку на прибуток, що надається суб'єкту підприємницької діяльності на визначений строк із метою збільшення його фінансових ресурсів для здійснення інвестиційних (інноваційних) програм із наступною компенсацією відстрочених сум у вигляді додаткових надходжень податку через загальне зростання прибутку, що буде отриманий згідно з чинним законодавством унаслідок реалізації інвестиційних програм.

Товарний інвестиційний кредитіснує у вигляді лізингу — як довгострокової задачі в оренду з правом викупу основних коштів, куплених орендодавцем для орендаратора з метою їх виробничого використання.

Фінансовий лізинг — це договір лізингу, у результаті укладення якого лізингоодержувач на своє замовлення отримує в платне користування від лізингодавця об'єкт лізингу на строк, за який амортизується 60% вартості об'єкту лізингу, визначеної у день укладення договору.

Андерайтинг це - нова форма кредитування капітальних вкладень, що впроваджуються у фінансових установах, є надання коштів клієнтам для реалізації ними довгострокових широкомасштабних проектів, шляхом повного викупу випусків промислових облігацій, які емітуються цими клієнтами.

Фінансування інвестиційних проектів шляхом надання дотацій — цей метод використовується для підтримки інвестиційних проектів урядовими чи неурядовими організаціями шляхом надання дотацій, грантів, субвенцій, спонсорської та донорської допомоги.

Змішане фінансування — базується на комбінаціях різних методів фінансування інвестиційних проектів, і

тому може бути використаним для фінансування будь-яких інвестиційних проектів.

Вартість інвестиційного капіталу— це необхідна ставка доходу, яку повинна мати фірма, щоб покривати витрати для залучення капіталів на ринку. Основними факторами, що визначають вартість інвестиційного капіталу є: ризикованість доходів, вага заборгованості в структурі капіталу, фінансова стійкість компанії та інші фактори.

Щоб визначити загальну вартість капіталу, потрібно спочатку визначити і оцінити кожен його складову частину, а потім розрахувати середньозважену вартість капіталу (Weighted Average Cost of Capital, WACC).

WACC визначається за формулою:

$$WACC = \sum_{i=1}^n \omega_i k_i,$$

де ω_i – частка капіталу (інвестиційних ресурсів), одержаних з i -го джерела; k_i – необхідна доходність (норма прибутку) капіталу, одержаному з i -го джерела.

Економічна сутність показника WACC полягає в тому, що підприємство може приймати будь-які рішення інвестиційного характеру, рівень рентабельності за якими не нижчий поточного значення WACC. Саме з цим

показником порівнюється IRR, розрахована для конкретного проекту. Між середньозваженою вартістю капіталу та внутрішньою нормою рентабельності проекту існує такий взаємозв'язок:

Якщо $IRR > WACC$, то проект можна рекомендувати до реалізації;

$IRR < WACC$, то проект слід відхилити;

$IRR = WACC$, проект не принесе ні прибутків, ні збитків.

Згідно з нормативними документами відсотки за користування кредитами банку збільшують валові витрати підприємства, тому вартість одиниці такого джерела засобів (K_{ia}) менша, ніж сплачуваний банку відсоток:

$$K_{ia} = i (1 - T),$$

де i – ставка відсотка за кредитом; T – ставка податку на прибуток.

Номінальна вартість – це ціна, котру заплатить підприємство-емітент держателю облигації в день її погашення. У такому випадку вартість позикового капіталу дорівнює номінальній відсотковій ставці облигації.

Реальна вартість облигації (V_b) визначається за формулою:

$$V_b = \sum_{t=1}^n \frac{INT}{(1+k_d)^t} + \frac{N}{(1+k_d)^n},$$

де INT – щорічна відсоткова виплата за облігацією;
 N – номінальна вартість облігації; k_d – відсоткова ставка
за облігацією; n – кількість років до погашення облігації.

дохідність по облігації (відсоткова ставка)
дорівнює:

$$k_d = \frac{INT + (N - V_b) : n}{(V_b + N) : 2},$$

Цінова модель капітальних активів (CAPM: Capital
Assets Price Model) показує залежність між вартістю
власного капіталу (k_s), безризиковою доходністю та
премією за ризик:

$$k_s = k_{rf} + (k_m - k_{rf}) \cdot \beta,$$

де k_{rf} – безризикова ставка відсотка; k_m – середня
прибутковість цінних паперів в цілому на ринку; β – міра
систематичного ризику.

Модель прогнозованого потоку
дивідендів передбачає розрахунок вартості власного
капіталу на основі річних дивідендів. При цьому робиться
припущення, що темпи зростання дивідендів у
майбутньому будуть постійною величиною:

$$k_s = \frac{D_1}{P_0} + g,$$

де D_1 – дивіденди за перший період; P_0 – поточна ціна однієї акції; g – темп росту дивідендів.

Модель прибутку на акцію. Основу даної моделі складає показник прибутку з розрахунку на одну акцію, а не величина дивідендів.

Вартість власного капіталу в даному випадку визначається за формулою:

$$k_s = \frac{\Pi}{P},$$

де Π – маса прибутку з розрахунку на одну акцію; P – ринкова ціна однієї акції.

Вартість капіталу, який одержують за рахунок привілейованих акцій, визначається відношенням величини щорічного дивіденду на акцію (D) до ринкової ціни однієї акції (P):

$$k_s = \frac{D}{P},$$

Премія за ризик індивідуальна і визначається на підставі домовленості між потенційним інвестором та підприємством. Вартість капіталу, вкладеного в підприємство, визначається з урахуванням цієї премії:

$$k_s = k_n + RF,$$

де k_n – рівень віддачі від інвестицій з прийнятним рівнем ризику; RF - премія за ризик.

Якщо підприємству необхідно здійснити нову емісію цінних паперів, то вартість такого капіталу вища, ніж вже існуючого, і визначається за формулою:

$$k_{ns} = \frac{k_s}{(1-f)},$$

де k_{ns} – необхідний рівень доходності нового акціонерного капіталу; f – затрати на здійснення нової емісії акцій (у відсотках до ціни акцій); k_s – доходність акцій, які випущені раніше.

Структура інвестиційного капіталу пов'язана із співвідношенням боргу та власного капіталу. Чим більшу заборгованість порівняно до власного капіталу має фірма, тим вищий її фінансовий лівередж.

Сутність фінансового лівереджу (важеля) полягає у тому, що виникає можливість використовувати капітал, взятий у борг під фіксований відсоток, для інвестицій, які приносять прибуток більший за відсоток за кредит.

Ідею фінансового важеля формально можна представити за формулами, використавши такі економічні компоненти:

Π_r — прибуток після виплати податків;

E — власний капітал;

B — довгострокова заборгованість;

i — відсотки з довгострокової заборгованості;

R — ставка доходності власного капіталу;

R — ставка доходності інвестованого капіталу (власний капітал + довгострокова заборгованість).

Далі визначимо ставку доходності власного капіталу:

$$R = \frac{\Pi_r}{E}.$$

Чистий прибуток представимо через його складові:

$$\Pi_r = (E + B) \cdot r - B \cdot i,$$

де $(E + B) \cdot r$ — прибуток на всю суму інвестованого капіталу;

$B \cdot i$ — процентні платежі за непогашені частки довгострокового боргу з урахуванням податку.

Відповідно формулу ставки доходності власного капіталу представимо у такому вигляді:

$$R = [(E + B) \cdot r - B \cdot i] / E = r + (B/E) \cdot (r - i).$$

Враховуючи інтереси власників бізнесу, підприємствам необхідно мати реальну можливість оптимізації структури капіталу інвестиційного проекту за

рахунок вибору такого її варіанта, при якому досягається максимальний рівень ефективності використання власних коштів та мінімізується фінансовий ризик.

У зв'язку з цим слід визначати оптимальну структуру джерел фінансування інвестиційних проєктів, тобто визначати якою має бути частка позичкових коштів з урахуванням ризику. Для цього використовується співвідношення “рентабельність — фінансовий ризик” (λ), як критерій оптимізації структури капіталу, який визначається за такою формулою:

$$\lambda = \frac{ROE}{FR} = \frac{(P - r \cdot ZK) \cdot (1 - tax)}{BK} : \frac{(r - r_f) \cdot ZK}{BK + ZK},$$

де P — річна величина проєктного прибутку до оподаткування і виплати відсотків;

ZK —величина боргового капіталу, направлено на фінансування інвестицій;

BK —величина власного капіталу, направлено на фінансування інвестицій;

r — середня ставка відсотка за позиковими коштами фінансування, коефіцієнт;

r_f — безризикова ставка рентабельності на фінансовому ринку, коефіцієнт;

tax — ставка податку та інших відрахувань із

прибутку, коефіцієнт.

При цьому вважається оптимальним варіант структури капіталу, в якому показник, буде мати найбільше значення.

Також в оцінці оптимального варіанту структури інвестиційного капіталу, рекомендується використовувати показник терміну окупності (PB), що розраховується за такою формулою:

$$PB = \frac{I}{(P - r \cdot ZK) \cdot (1 - tax)},$$

де I— потреба в капіталі з усіх джерел фінансування.

Завдання для поточного контролю.

1. Які фінансові ресурси в інвестиційній діяльності відіграють найбільшу роль:

- а) матеріальні активи;
- б) нематеріальні активи;
- в) капітал;
- г) резервні фонди;
- д) грошові кошти;
- е) інша відповідь.

2. Процес формування усіх інвестиційних ресурсів тісно пов'язаний з:

- а) початковим накопиченням капіталу;
- б) додатковим накопиченням капіталу;
- в) накопиченням резервного капіталу;
- г) накопиченням курсових різниць;
- д) іншими накопиченнями капіталу;
- е) інша відповідь.

3. Статутний капітал необхідний підприємству для:

- а) одержання прибутку підприємства;
- б) забезпечення його життєдіяльності;
- в) одержання нерозподіленого прибутку;
- г) накопичення в банку депозитних ресурсів;
- д) інших нерозподілених цілей підприємства;
- е) інша відповідь.

4. Умови формування високих кінцевих результатів інвестиційної діяльності залежить від:

- а) структури сформованих інноваційних ресурсів;
- б) головного бухгалтера підприємства;
- в) структури сформованих інвестиційних ресурсів;
- г) управляючого банківською установою;
- д) касира підприємства.

5. Оптимальна структура інвестиційних ресурсів в процесі здійснюється інвестиційної діяльності забезпечує:

- а) розвиток інноваційних впроваджень;
- б) обмеження економічних санкцій;
- в) політичну стабільність на ринку;
- г) фінансову рівновагу розвитку підприємства;
- д) економічну рівновагу розвитку підприємства;
- е) інша відповідь.

6. Важливою проблемою інвестора в процесі формування інвестиційних ресурсів є:

- а) визначення їх загального обсягу;
- б) формування статутного капіталу;
- в) розрахунок прибутковості вкладення;
- г) визначення впливу різних інших факторів на інвестиційні ресурси;
- д) вплив грошового мультиплікатора на формування інвестиційних ресурсів;
- е) інша відповідь.

7. Джерела інвестування класифікують за такими ознаками:

- а) за об'єктами власності, суб'єктами власності;
- б) за класами: 1,2,4,6;

- в) за розмірами: малі, середні, великі;
- г) іншими видами;
- д) за відносинами власності, за видами власності, за рівнями власників;
- е) інша відповідь.

8. За рівнями власників розділяють джерела фінансування інвестицій на рівні:

- а) держави, підприємства та інвестиційного проекту;
- б) страхової податкової компанії;
- в) іноземної держави, учбового закладу та інвестиційного проекту;
- г) пенсійного фонду, банківської установи.
- д) додаткової компанії, пенсійного фонду;
- е) інша відповідь.

9. До внутрішніх (власних) коштів фінансування інвестиційних проектів відносять:

- а) статутний капітал;
- в) амортизація та прибуток;
- г) запаси, тара, паливо;
- д) незавершене будівництво;
- е) інша відповідь.

10. Самофінансування інвестиційних проектів здійснюється за рахунок:

- а) залучених коштів;
- б) депозитних ресурсів;
- в) кредитних ресурсів;
- г) власних коштів;
- д) ресурсів НБУ;
- е) інша відповідь.

11. Акціонування – метод який використовується для фінансування:

- а) великих інвестиційних проектів із значними строками окупності витрат;
- б) малих інвестиційних проектів до 3х років;
- в) середніх видів інвестиційних проектів;
- д) вибіркових інвестиційних проектів;
- е) інша відповідь.

12. Акціонерному фінансуванню надають перевагу при:

- а) створені нових підприємств або реалізації нових інвестиційних проектів;
- б) здійснені емісії цінних паперів;
- в) одержанні кредитних ресурсів;
- г) розробці інноваційних проектів;
- д) реалізації нової продукції;
- е) інша відповідь.

13. Основою боргового фінансування є:

- а) інноваційний продукт;
- б) споживчий кредит;
- в) інвестиційний кредит;
- г) іпотечний кредит;
- д) консорціумний кредит;
- е) інша відповідь.

14. Основними формами банківського інвестиційного кредиту є:

- а) середньострокові та довгострокові кредити;
- б) строкові кредити підприємцям, револьверні кредитні лінії, проектні кредити;
- в) консорціумний та паралельні кредити;
- г) факторинг, овердрафт, фінансовий лізинг;
- д) стандартні, субстандартні, сумнівні;
- е) інша відповідь.

15. Сума ліміту андеррайтингу для одного підприємства не може перевищувати ... % власного капіталу банку.

- а) 7%;
- б) 15%;
- в) 20%;
- г) 5%;

- д) 10;
- е) інша відповідь.

16. Основними елементами позикового капіталу

є:

- а) кредити банку та емісія облігацій підприємства;
- б) депозити банку та векселі;
- в) депозитні сертифікати та векселі;
- г) статутний капітал підприємства;
- д) інші елементи позикового капіталу;
- е) інша відповідь.

17. Чим більшу заборгованість порівняно до власного капіталу має фірма, тим вищий її:

- а) нерозподілений прибуток;
- б) чистий прибуток;
- в) фінансовий левередж;
- г) ліквідність;
- д) платоспроможність;
- е) інша відповідь.

18. Основу моделі прибутку на акцію складає:

- а) показник прибутку з розрахунку на дві акції;
- б) показник прибутку з розрахунку на акцію;
- в) розрахунок вартості власного капіталу на основі річних дивідендів;

г) залежність між вартістю власного капіталу та премією за ризик;

д) залежність між вартістю власного капіталу та позикового капіталу;

е) інша відповідь.

19. Товарний інвестиційний кредит існує у вигляді:

а) факторингу;

б) форфейтингу;

в) лізингу;

г) іпотеки;

д) інновацій;

е) інша відповідь.

20. Загальна потреба в інвестиційних ресурсах підприємства базується на розрахунках:

а) загальних обсягів реального та фінансового інвестування;

б) загального інноваційного розвитку підприємства;

в) статистичних даних галузі;

г) економічних показників підприємства;

д) фінансових показників підприємства;

е) інша відповідь.

**Список використаної і рекомендованої
літератури до теми**

1. Богоявленська Ю.В. Проектний аналіз: Навчальний посібник. – К.: Кондор. – 2004.
2. Батенко Л. Е. Управління проектами.: Навч. посіб. ЦУЛ.К.:2005-231с.
3. Капітальні інвестиції: на прикладі житлового будівництва в Україні: [монографія] / К.В. Паливода. - К. : Знання, 2009. – 711 с.
4. Ковшун, Наталя Едуардівна. Аналіз та планування проектів : навч. посібник/ Н. Е. Ковшун ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т водного господарства та природокористування. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 344 с.
5. Управління проектами : навч. посібник/ [Л. О. Збаразська та ін.] ; М-во освіти і науки України. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 168 с.
6. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навчальний посібник. — К.: Каравела, 2008. — 432 с.
7. Череп А.В. Інвестознавство: Підручник. – К.: Кондор, 2006.- 398с.

Тема 9 Впровадження інвестиційних проектів.

Основні терміни і поняття.

Фаза впровадження проекту, квартальне планування, виробничий маркетинг, модифікація ринку, модифікація маркетингового комплексу, організаційні форми закупівель, прямі, стадія інженерно-технічного проектування, стадія будівництва, договір постачання, договір підряду, посередницькі і біржові форми закупівель, модифікація продукту, просування продукції на ринок, виробнича стратегія.

Впровадження проекту передбачає широкий спектр консультаційних і проектних робіт, головним чином у сфері управління проектом, а саме:

- установа правової, фінансової, організаційної бази для здійснення проекту;
- придбання та передача обладнання і технології;
- придбання землі, будівельні роботи і встановлення обладнання;
- маркетингові дослідження та виробнича стратегія, а також забезпечення постачання та формування адміністрації фірми;
- набір і навчання персоналу;

— задача в експлуатацію й пуск підприємств.

Задача проекту в експлуатацію охоплює такі види робіт:

- передексплуатаційні перевірки;
- пробні пуски;
- експлуатаційні випробування;
- прийняття.

Основними типами договорів є договір постачання і договір підряду. Договір постачання— це договір, за яким постачальник, що є підприємцем, зобов'язується в обумовлений термін передати у власність (чи в повне господарське ведення, або в оперативне керування) покупцю товар, призначений для підприємницької діяльності або інших цілей, не пов'язаних з особистим (сімейним, домашнім) споживанням, а покупець зобов'язується приймати товар і платити за нього визначену ціну.

Договір підряду регулює закупівлі, необхідним об'єктом яких є результат певних дій.

Розрізняють такі організаційні форми закупівель: прямі, посередницькі і біржові.

Державне регулювання закупівель здійснюється через податки (податкове регулювання), обмеження

монопольного положення окремих суб'єктів господарських відносин на товарному ринку (антимонопольне регулювання), митні збори (митне регулювання).

Основне завдання цієї фази проекту – забезпечити надходження устаткування, конструкцій, матеріалів і послуг у точній відповідності з планом проекту. Цей процес прийнято поділяти на дві частини:

- закупівлі ресурсів і послуг на конкурсній основі;
- постачання на місце проведення робіт.

Основне місце в плануванні поставок належить квартальному плануванню.

Для типових об'єктів уніфікована нормативно-технологічна документація розробляється один раз на весь період будівництва. На об'єкти нетипового будівництва нормативно-технологічна документація складається на річний обсяг будівельно-монтажних робіт.

На підставі квартальної заявки-графіка і нормативно+технологічної документації визначається об'єктна потреба в конструкціях, напів-фабрикатах і матеріалах за етапами відповідно до їхнього складу, зазначеного у технологічних комплектах. Розрахована об'єктна потреба є основою для розробки квартальних замовлень для проекту.

Маркетингове дослідження, що являє собою структурування, організований збір і аналіз даних по ринку продукції проекту, є необхідним для прийняття наступних рішень. Воно включає: визначення характеристик ринку, аналіз потенційних споживачів продукції проекту, попиту та пропозиції, конкуренції, соціально-економічного середовища, аналіз підприємства - лідера проекту, прогнозування ринку.

Заходи щодо продукції являють собою перший компонент маркетингу, здійснюваного в інвестиційній і експлуатаційній фазах проекту. Ці заходи будуть відрізнятися один від одного залежно від того, яку стадію життєвого циклу проходить продукція.

Визначити стадію життєвого циклу можна на основі аналізу динамічних рядів продажів, методом експертних оцінок.

Модифікація ринку – залучення для свого продукту нових споживачів (три способи).

Перший спосіб – спроба знайти для продукту нові ринки або сегменти ринку.

Другий спосіб – виявити і запропонувати постійним покупцям нові способи використання продукту.

Третій спосіб – змінити положення свого товару на

ринку для досягнення більшого обсягу продажів.

Заходи щодо просування продукції на ринок дуже важливі на стадії впровадження проекту. До введення в експлуатації об'єкта інвестування необхідно займатися просуванням продукції на ринок.

Просування – це будь-яка форма повідомлень, використовуваних підприємством для інформації, чи переконання або нагадування людям про продукти, послуги, ідеї, суспільну діяльність.

Заходи щодо збуту. Формування збутової мережі і вибір схеми, за якою буде реалізовуватися продукція, варто здійснювати, виходячи з таких підходів:

— інтуїтивного, коли керівництво підприємства вибирає спосіб реалізації товару на основі інтуїції і наявного досвіду,

— методу проб і помилок, який полягає в тому, що підприємство виходить на ринок самостійно, не вдаючись до послуг посередників.

Виробнича стратегія є невід'ємною частиною впровадження інвестиційного проекту. Вона включає:

- обґрунтування місця розташування ділянки;
- виробничу програму і виробничу потужність;
- вибір технології, устаткування;

- оцінку загальних інвестиційних витрат;
- розрахунок необхідних трудових ресурсів, включаючи підготовку персоналу;
- визначення виробничих і збутових витрат.

Після визначення виробничої програми і потужності підприємства можна скласти попередню оцінку порядку величин для основних інвестиційних потреб проекту. Оцінка капітальних витрат проекту здійснюється на підставі оцінок витрат на технологію, машини й устаткування, будинки і спорудження, інші види робіт і витрат.

Після визначення програми виробництва, вибору технологічних процесів і устаткування визначається потреба в трудових ресурсах.

Завдання для поточного контролю.

1. Впровадження проекту передбачає широкий спектр робіт;

- а) головних і загальних;
- б) великих і малих;
- в) дослідницьких і розрахункових;
- г) консультаційних і проектних;
- д) первинних і вторинних;

е) інша відповідь.

2. Стадія будівництва включає:

а) підготовку діяльності для забудови, постановки й монтаж устаткування;

б) розрахунок фінансових показників підприємства;

в) розрахунок економічних коефіцієнтів;

г) придбання ліцензії на будівництво;

д) планування і складання графіка будівництва;

е) інша відповідь.

3. Для задачі об'єкта в експлуатацію необхідна:

а) інноваційна стратегія розвитку підприємства;

б) постановка ресурсів, матеріалів, робочої сили на будівельний майданчик;

в) допомога податкової адміністрації;

г) страхова премія ведучої страхової компанії галузі;

д) інформація про кредитні ресурси підприємства;

е) інша відповідь.

4. На інвестиційній фазі першочергового значення набуває чиник:

а) виміру;

б) часу;

в) простору;

г) закону;

- д) постанови;
- е) інша відповідь.

5. Договір постачання укладається:

- а) добровільно;
- б) примусово;
- в) за наказом;
- г) згідно графіка;
- д) беззаперечно;
- е) інша відповідь.

6. Ризик випадкових невдач за договором підряду

несе:

- а) Верховна Рада України;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) підрядчик;
- г) мер міста;
- д) страхова компанія;
- е) інша відповідь.

7. Розрізняють такі організаційні форми

закупівель:

- а) прямі, посередницькі, біржові;
- б) малі, середні, великі;
- в) прямі, непрямі, портфельні;
- г) головні, вторинні, загальні;

- д) первинні, вторинні, основні;
- е) інша відповідь.

8. Процес матеріально-технічного постачання поділяють на ... частини:

- а) 2;
- б) 3;
- в) 4;
- г) 22;
- д) 24;
- е) інша відповідь.

9. Хто очолює контроль за матеріально-технічним постачанням:

- а) служба субпідрядника проекту;
- б) прораб будівельної організації;
- г) головний бухгалтер підрядчика проекту;
- д) Кабінет Міністрів України;
- е) інша відповідь.

10. Для типових об'єктів уніфікована нормативно-технологічна документація розробляється:

- а) два рази на весь період будівництва;
- б) один раз на один рік будівництва;
- в) два рази на один рік будівництва;
- г) три рази на весь період будівництва;

- д) один раз на весь період будівництва;
- е) інша відповідь.

11. На об'єкти нетипового будівництва нормативно-технологічна документація складається на:

- а) річний обсяг будівельно-монтажних робіт;
- б) піврічний обсяг будівельно-монтажних робіт;
- в) дворічний обсяг ...;
- г) трирічний обсяг ...;
- д) весь обсяг ...;
- е) інша відповідь.

12. На підставі якої документації визначається об'єктна потреба в конструкціях, напівфабрикатах, матеріалах?

- а) графіка виробництва робіт;
- б) квартальної заявки-графіка і нормативно-технологічної документації;
- в) сітьового графіка;
- г) технологічних карт;
- д) локального кошториса;
- е) інша відповідь.

13. Визначити стадію життєвого циклу продукт можна:

- а) інтегральним методом;

- б) методом групування;
- в) методом експертних оцінок;
- г) методом екстраполяції;
- д) логарифмічним методом;
- е) інша відповідь.

14. При використанні вартісних змінних-ціни і витрат на стимулювання збуту можна застосувати ... варіанти маркетингових рішень:

- а) 2;
- б) 4;
- в) 3;
- г) 22;
- д) 23;
- е) інша відповідь.

15. Модифікація ринку – це:

- а) залучення кредитів для фірми;
- б) залучення депозитних ресурсів для фірми;
- в) залучення для свого продукту нових споживачів;
- г) залучення трудових ресурсів на фірму;
- д) заключення нового договору підряду;
- е) інша відповідь.

16. Модифікація ринку здійснюється ... способами:

- а) двома;
- б) чотирма;
- в) трьома;
- г) шістьма;
- д) десятьма;
- е) інша відповідь.

17. Асортимент і обсяг продукції залежить від:

- а) вимог ринку і пропонуванних маркетингових стратегій;
- б) політичної ситуації в країні;
- в) гендерної політики держави;
- г) рівня ВВП на 1 чоловіка в державі;
- д) траншів кредитів МВФ;
- е) інша відповідь.

18. Здача проекту в експлуатацію охоплює такі види робіт:

- а) вивчення ситуації на I етапі, одержання пробних результатів, отримання кінцевих результатів;
- б) аналіз першої і другої перевірки, удосконалення недоліків;
- в) розгляд та робота над недоліками, усунення їх, прийняття рішення;
- г) передексплуатаційні перевірки, пробні пуски, експлуатаційні випробування, прийняття;

д) початкові дослідження, поетапні перевірки, кінцеві результати;

е) інша відповідь.

19. Продовжити твердження: виробничий маркетинг аналізує готовність ринку до, визначає заходи, що ...

20. Здача проекту в експлуатацію охоплює такі види робіт (назвати види робіт):

а)

б)

в)

г)

д)

е)

Список використаної і рекомендованої літератури до теми

1. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: Навчальний посібник.- К.: ЦУЛ, 2003.- 376 с.

2. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність. [Підруч. для студ. вищ. навн. закл. / Т. В. Майорова]; - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 472 с.

3. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом.- К.: Лібра, 2002.- 472 с.

4. Верба В.А., Гребешкова О.М., Востряков О.В. Проектний аналіз: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисцип. – К.: КНЕУ. 2002.

5. Проектний аналіз: навчальний посібник / Р.Б.Тян, О.Б.Ватченко, Є.Ш. Ісхаков, О.В. Оскома - Дніпропетровськ: Дніпропетровська державна фінансова академія, 2009.

6. Проектний аналіз Автор: Богоявленська Ю.В. Видавництво: Кондор Год: 2006 С.: 336

7. Управление инвестициями: В 2х т. Т.1 / В.В. Шеремет, В.М. Павлюченко, В.Д. Шапиро и др. – М.: Высшая школа, 1998.

8. Батенко Л. Е. Управління проектами.: Навч. посіб. ЦУЛ.К.:2005-231с.

9. Батенко Л.П. та ін. Управління проектами: Навч. посіб. / Л.П. Бутейко, О.А. Загородніх, В.В. Ліщинська. – К.: КНЕУ, 2005. – 231.

10. Загвойська Л.Д. Економічний аналіз інвестиційних проєктів: Навч. посіб. / Л.Д. Загвойська, Т.Є. Масенко, М.М. Якуба. – Л.: Афіша, 2006. – 320 с.

11. Капітальні інвестиції: на прикладі житлового будівництва в Україні: [монографія] / К.В. Паливода. - К. : Знання, 2009. – 711 с.

Тема 10. Моніторинг інвестиційних проектів.

Основні терміни і поняття.

Моніторинг інвестиційних проектів, технічний моніторинг, види моніторингу, фінансовий моніторинг, функції контролю та оперативного управління реалізацією проекту, маркетинговий моніторинг, банківський моніторинг, додатковий моніторинг, бюджетний контроль.

Механізм проведення постійного нагляду та контролю за процесом освоєння інвестицій називають моніторингом інвестиційних проектів. Загальний моніторинг проекту здійснює інвестор (замовник) або від його імені дирекція підприємства, що будується. Такий моніторинг за угодою з інвестором можуть здійснювати фірма-девелопер або генеральний підрядник відповідно до договору консорціуму.

Основною метою розробки системи моніторингу реалізації інвестиційного проекту є своєчасне виявлення відхилень від календарного плану та бюджету, які викликають зниження ефективності інвестиційної діяльності; аналіз причин, які призвели до цих відхилень та розробка пропозицій з відповідного корегування окремих

напрянків інвестиційної діяльності з метою її нормалізації та підвищення ефективності.

Маркетинговий моніторинг, який проводиться з метою забезпечення своєчасних поставок на будову матеріально-технічних ресурсів, і його здійснюють ті учасники, на яких покладені обов'язки у контрактах із матеріально-технічного забезпечення будов;

Фінансовий моніторинг, який проводиться інвестором, замовником, фірмою-девелопером за нього дорученням, а також іншими учасниками проекту на першому етапі освоєння інвестицій (проектування та будівництво) за такими показниками, як загальний обсяг інвестицій за проектом, витрати на земельну ділянку, витрати на проектно-дослідницькі роботи, вартість будівельно-монтажних робіт (договірна ціна), контрактова вартість обладнання, інструментів та реманенту; джерела фінансування проекту; власний капітал, акціонерний капітал та інші залучені кошти; запозичені кошти, кредити банку та інші боргові зобов'язання; лізинг та інші запозичені кошти; мобілізація внутрішніх ресурсів.

Технічний моніторинг проводиться з метою забезпечення відповідності об'ємно-планувальних та конструктивних рішень, прийнятих у будівельній та

технологічній частині проекту, вимогам ДБН, Держстандартів та технічних умов.

Банківський моніторинг інвестиційного проекту, при якому особлива увага приділяється своєчасності погашення боргу та сплати позичальником відсотків за користуванням інвестиційним кредитом.

Додатковий моніторинг проводиться банком два етапи: на стадії освоєння інвестицій (проектування та будівництво) та після введення об'єкта в експлуатацію.

Бюджетний контроль. По кожному етапу проектних робіт обов'язковою є підготовка звітів про витрати на основі бухгалтерського обліку, що фіксує перерахування коштів на оплату робочої сили, робіт, матеріалів, устаткування, послуг.

Фактори відхилень від кошторису проекту. По більшості проектів фактичні витрати виявляються істотно більшими, ніж ті, котрі були закладені в кошторисі.

Причиною відхилень від кошторису є помилки і прорахунки розробників проектно-кошторисної документації.

Перегляд кошторису проекту. При незначних відхиленнях по окремих позиціях кошторису (порядку декількох відсотків) замовник проекту застосовує метод

самострахування.

Завдання для поточного контролю.

1. Система контролю за інвестиційним проектом має включати в себе:

а) аналіз макроекономічних показників держави за певний період;

б) аналіз господарської діяльності країни;

в) аналіз міжнародної економіки держави;

г) аналіз ринку цінних паперів країни;

д) зміст інформації, структуру звітів відповідальність за збір даних, аналіз інформації та прийняття рішень;

е) інша відповідь.

2. Якщо виникає затримка введення об'єкту і експлуатацію, то прискорити цей процес можна за рахунок перерозподілу:

а) матеріальних, фінансових, трудових ресурсів;

б) економічних, хімічних, біологічних ресурсів;

в) інноваційних, інвестиційних, біологічних ресурсів;

г) дослідницьких, статистичних, експериментальних

рішень;

- д) інших задіяних ресурсів;
- е) інша відповідь.

3. При управлінні проектом контролюватися такі основні кількісні характеристики:

- а) вимір, ціна, оптова ціна;
- б) час, обсяг робіт вартість;
- в) прибуток, рентабельність виручка;
- г) ліквідність, платоспроможність, маневреність капіталу;
- д) альтернатива вартість, вартість капіталу;
- е) інша відповідь.

4. Механізм проведення постійного нагляду та контролю за процесом освоєння інвестицій називають:

- а) моніторингом інвестиційних проектів;
- б) теперішньою вартістю;
- в) внутрішньою нормою рентабельності;
- г) інвестиційною фазою проекту;
- д) індексом рентабельності інвестицій;
- е) інша відповідь.

5. Побудова системи моніторингу реалізації інвестиційного проекту базується на ... принципах:

- а) десяти;

- б) двох;
- в) трьох;
- г) семи;
- д) п'яти;
- е) інша відповідь.

6. Хто здійснює технічний моніторинг?

- а) Кабінет міністрів України;
- б) генеральний проектувальники та інші проектувальники;
- в) Зам міністра інфраструктури України;
- г) субпідрядна організація;
- д) Національний Банк України;
- е) інша відповідь.

7. Коли має місце банківський моніторинг інвестиційного проекту?

- а) коли інвестиційний проект фінансується за рахунок кредитів банку;
- б) коли інвестиційний проект фінансується за рахунок депозитів банку;
- в) коли інвестиційний проект фінансується за рахунок коштів фізичних осіб;
- г) коли інвестиційний проект фінансується за рахунок коштів юридичних осіб;

д) коли інвестиційний проект фінансується за рахунок коштів субпідрядних організацій;

е) інша відповідь.

8. Специфікою моніторингу при банківському інвестиційному кредитуванні є те, що він включає в себе:

а) загальний та пересічний моніторинг;

б) прямий та непрямий моніторинг;

в) основний та додатковий моніторинг;

г) первинний та вторинний моніторинг;

д) управлінський та фінансовий моніторинг;

е) інша відповідь.

9. Додатковий моніторинг проводиться банком у

... етапи:

а) 22;

б) 3;

в) 42;

г) 2;

д) 4;

е) інша відповідь.

10. Основним фактором відхилень від кошторису

є:

а) зміна умов реалізації проекту;

- б) зміна підрядної організації;
- в) зміна субпідрядної організації;
- г) макроекономіка України;
- д) податкова адміністрація України;
- е) інша відповідь.

11. Додатково ризик прорахунків при розробці проектної документації може покриватися за рахунок:

- а) додаткових інвестиційних коштів;
- б) страхування професійної відповідальності;
- в) відрахувань на інноваційні впровадження;
- д) грошових потоків акціонерних товариств;
- е) інша відповідь.

12. При незначних відхиленнях по окремих позиціях кошторису замовник проекту застосовує:

- а) метод самострахування;
- б) метод самозахисту;
- в) метод самозбереження;
- г) метод адаптації;
- д) метод експертизи;
- е) інша відповідь.

13. Продовжити твердження: система контролю за інвестиційним проектом має включати в себе:

- а)

б)

в)

14. До основних принципів побудови ефективної системи контролю в процесі реалізації інвестиційного проекту відносять:

а)

б)

в)

г)

15. Закінчити твердження: плани мають бути змістовними, ...

16. Продовжити речення: у рамках функцій контролю та оперативного проекту вирішується завданнями...

17. Доповнити недостаючими словосполученнями речення: основною метою розробки системи моніторингу реалізації інвестиційного проекту є ...

18. Побудова системи моніторингу реалізації інвестиційного проекту базується на таких принципах (назвати принципи):

а)

б)

- в)
- г)
- д)
- е)
- ж)

Список використаної і рекомендованої літератури до теми

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 липня 2012 р., № 656, Київ, Питання державного фонду регіонального розвитку, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/656-2012-п>.

2. Проект Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про інвестиційну діяльність” № 47, ст. 64б; 2012 р., № 36, ст. 41б; із змінами, внесеними Законами України від 16 жовтня 2012 року № 5463-VI, від 20 листопада 2012 року № 5492-VI і від 04 липня 2013 року № 406-VII, <http://orcir.com.ua/en/node/76>.

3. Закон України про внесення змін до Закону України "Про інвестиційну діяльність", Закон від 22.12.2011 № 4218-VI, http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T114218.html.

4. Проектний аналіз : навч. посібник / О.В. Митяй. К. : Знання, 2011. 312 с.

5. Жуков В. В. Проектне фінансування. Навч. посіб.

3-ге.вид. К.:2006-248 с.

6. Управління проектами : навч. посібник/ [Л. О. Збаразська та ін.] ; М-во освіти і науки України. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 168 с.

7. Ковшун, Наталія Едуардівна. Аналіз та планування проектів : навч. посібник/ Н. Е. Ковшун ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т водного господарства та природокористування. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 344 с.

8. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність. Підруч. [для студ. вищ. навн. закл.]/ [Т. В. Майорова); - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 472 с.

9. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом.- К.: Лібра, 2002.- 472 с.